

DET OFFENTLIGE BARNEVERNET

- Vilkårene for hjelpetiltak og omsorgsovertakelse-

Kandidatnummer: 512

Veileder: Karita Bekkemellem

Leveringsfrist: 25 november 2006

Til sammen 17942 ord

28.11.2006

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og avgrensning.....	1
1.2	Rettskilder	2
1.3	Historie.....	4
2	GENERELT OM BARNEVERNLOVEN	5
2.1	Prinsipper i barnevernloven	5
2.2	Legalitetsprinsippet	6
2.3	Hva er formålet med loven?.....	7
2.4	Barnevernet – kort om saksgang	8
2.2.1	Endringslov 17.juni 2005 nr.65	9
2.5	Barnets beste vurderingen	11
3	OM HJELPETILTAKENE	14
3.1	Innledning.....	14
3.2	Kort om de ulike hjelpetiltakene	15
3.2.1	Støttekontakt	16
3.2.2	Hjemkonsulent	16
3.2.3	Tilsynsfører	16
3.2.4	Barnehageplass eller annet egnet dagtilbud	17
3.2.5	Besøks hjem	17
3.2.6	Andre foreldrestøttende tiltak.....	18
3.2.7	Tilbud om utdanning og arbeid	19
3.2.8	Økonomisk støtte	19
3.2.9	Bo utenfor hjemmet	19

3.3 Hjelpetiltak er frivillig.....	20
3.4 Vilkårene.....	21
3.5 Særlige behov og forholdene i hjemmet.....	23
3.6 Barnets stilling.....	26
3.7 Funksjonshemning	26
4 HJELPETILTAK VED PÅLEGG	29
4.1 Om hjelpetiltak ved pålegg.....	29
4.2 Tiltakene som kan gis ved pålegg	30
4.3 Stortingsvedtak om at MST som hjelpetiltak også kan gis ved pålegg	31
4.4 § 4-4 femte ledd	33
5 OMSORGSOVERTAKELSE ETTER § 4-12	37
5.1 Om omsorgsovertakelse.....	37
5.2 Den generelle bestemmelsen om omsorgsovertakelse.....	39
5.3 Unntaksbestemmelse.....	39
5.4 Vurderingstema – fortid/nåtid/fremtid.....	42
5.5 §4-12 A	44
5.6 §4-12 B	46
5.7 §4-12 C	47
5.8 §4-12 D	47
5.9 Barnets beste.....	49

6	GENERELLE BETRAKTNINGER	52
6.1	Hva innebærer det å gi nødvendig omsorg?	52
6.2	Hvem setter standarden for hva som er god nok omsorg?.....	53
6.3	Burde det åpnes for å kunne gi flere hjelpetiltak ved pålegg?.....	54
6.4	Legalitetsprinsippet i forhold til omsorgsovertakelse.....	55
7	OPPSUMMERING	57
7.1	Avsluttende kommentarer.....	57
8	KILDER OG LITTERATUR	60

1 Innledning

1.1 Tema og avgrensning

Barnevernet er en del av velferdsstaten og har menneskeverdet som et overordnet hensyn og målestokk. Alle barn har rett på et oppvekstmiljø som er utviklingsfremmende og trygt. Hvert enkelt barn representerer en ukrenkelig verdi, og barnets behov for vern og vekstvilkår er overordnede hensyn.¹

Utgangspunktet for barnevernloven av 1992² er at foreldrene har ansvaret for barnet. Foreldrene skal sørge for at barna får den omsorgen, oppmerksomheten og tryggheten som det trenger for å tilpasse seg samfunnet og bli normale samfunnsborgere. Foreldreansvaret og forholdet mellom foreldre og barn påvirkes av en rekke faktorer. Bosted, økonomi, familiestørrelse mm er alle faktorer som kan ha innvirkning på såvel utøvelse av foreldreansvaret som forholdet mellom foreldre og barn. Barnevernloven skal beskytte barnets interesser, ikke foreldrenes.

Utgangspunktet i samfunnet er at barn har det best når de vokser opp hos sine biologiske foreldre. Dette kalles det ”biologiske prinsipp” og er grunnlaget for norsk og internasjonal lovregulering av forholdet mellom foreldre og barn. Det ”biologiske prinsipp” fremmer det synspunktet at det skal sees på som en ressurs for barna at de vokser opp sammen med sine foreldre.

¹ St.meld 40. 2002.

² Lov av 17. juni 1992 nr.100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Barnevernets fokus er først og fremst å ta ansvar for de svakeste i samfunnet, og hensynet til barnets beste er det overordnede prinsipp som skal veie tyngst.

Barnevernets viktigste oppgave er å tre inn når familiene har problemer og dette går utover barna. Dette kan gjøres ved at barnevernet setter i verk hjelpetiltak, som kan være av frivillig karakter eller det kan være at barnevernet pålegger hjelpetiltak av forskjellige former. Barnevernet har også muligheten til å sette iverk tvangstiltak som vil være langt mer inngrepene enn det hjelpetiltakene vil være.

Oppgavens tema er det offentlige barnevernet, og problemstillingen er å se på hvilke vilkår som må ligge til grunn for at det offentlige barnevernet skal kunne treffe vedtak om hjelpetiltak og omsorgsovertakelse. Hensikten har vært å gi en gjennomgang av vilkårene, klargjøre og diskutere innholdet i paragrafene samt å vise til enkelte dilemmaer og problemstillinger som barnevernet kan støte på i sitt arbeid. Jeg har valgt å begrense meg til i hovedsak å behandle barnevernloven § 4-4 og § 4-12. For å nærme meg stoffet så har jeg basert meg på loven, forarbeider, rettspraksis og juridisk litteratur, med hovedtyngden på forarbeidene.

Jeg har valgt å starte oppgaven med en generell del der jeg gir en innføring i noen temaer som er viktig for barnevernloven generelt. Videre behandler jeg hjelpetiltakene og omsorgsovertakelse hver for seg. Noen hensyn og vurderinger kan gå igjen for både hjelpetiltak og omsorgsovertakelse, men jeg føler det er viktig å få de med under begge temaene. Avslutningsvis vil jeg ha en del med generelle betraktninger og helt til sist en oppsummering og avrundning av oppgaven.

1.2 Rettskilder

Jeg har i hovedsak basert meg på fire hovedkilder : lov, forarbeider, rettspraksis og juridisk litteratur. Hovedtyngden har vært på forarbeider. Jeg skal gi en kort gjennomgang av de ulike rettskildene, og hvilken vekt de tillegges.

I oppgaven tar jeg utgangspunkt i gjeldende lov om barnevern av 1992. Jeg har kort nevnt den eldre lovgivningen i kapittelet om historie. I henhold til alminnelig rettskildelære er lovgivningen det naturlige utgangspunkt for fastlegging av rettstilstanden.³ Hvis ordlyden er konkret og klar tillegges den normalt stor vekt. Barnevernlovens vilkår og inngrepskriterier er i stor grad preget av skjønnsmessige avveininger og er derfor mindre klar enn det meste av annen lovgivning. Derfor vil de øvrige rettskildene tillegges stor vekt i forhold til avklaring av disse kriteriene.

Forarbeider er kort fortalt en veiledning i hvordan lovens bestemmelser er å forstå. Forarbeidene til lover tillegges normalt stor vekt. Vekten avhenger av hvilket organ forarbeidene skriver seg fra, hvorfor den er fremsatt og hvor klar uttalelsene er.⁴ Jeg har i stor grad benyttet meg av forarbeidene i oppgaven. Forarbeidene er generelt sett omfattende og gir et godt bilde på hvordan bestemmelsene skal forstås og hva som ligger bak.

Rettspraksis har generelt stor betydning som rettskilde i norsk rett. Hvilken vekt praksisen skal gis avhenger av hvilken instans avgjørelsen kommer fra.⁵ Høyesterettsdommene vektlegges klart mest i norsk praksis og derfor har jeg valgt å fokusere på Høyesteretts avgjørelser i denne oppgaven.

Juridisk litteratur kan være en nyttig kilde i å fastlegge gjeldende rett på et rettsområde. Når man bruker juridisk litteratur skal man være oppmerksom på at forfatterne kan forfekte sine egne syn gjennom sine bøker. Derfor er det viktig å lese juridisk litteratur med et kritisk blikk, og benytte seg av flere litterære kilder for å få et mer balansert innblikk i rettsområde.

³ Eckhoff, Torstein (m.fl) Rettskildelære s.39

⁴ Eckhoff, Torstein (m.fl) Rettskildelære s.74

⁵ Eckhoff, Torstein (m.fl) Rettskildelære s.159

1.3 Historie

Norge var det første landet i verden med et offentlig barnevern. Den første barnevernloven vi hadde her i landet var vergerådsloven av 1896. Den trådte i kraft i 1900 og besto frem til den ble avløst av lov om barnevern av 17.juli 1953. Loven var først og fremst et arbeid av Bernhard Getz. Han var en mann med et moderne syn på kriminalitetsforebygging noe som gjenspeiler seg i loven. Tankegangen hos Getz var at tiltakene ikke skulle være straff, men at samfunnet skulle gripe inn når foreldrene sviktet og de unge skulle møtes med forebyggende og hjelpende tiltak heller enn straff.⁶

Vergerådslovens tiltak for hjelp til barna var formaning av foreldre som forsømte barna, og bortsetting av barn i fosterfamilie, barnhjem eller skolehjem. Når loven om barnevern av 1953 ble innført så hadde nye fagområder som barnepsykiatri og psykologi blitt aktuelle i samfunnet, og tilnærmingen til barnevern ble annerledes og mer variert enn det den var etter 1896 loven. Tiltaksspekteret ble utvidet og man begynte å se på hvilke andre muligheter man hadde til å hjelpe barn og familier enn og fjerne barna fra hjemmet.

Man begynte å benytte seg av tiltak i hjemmet under barnevernsnemdas tilsyn og tvangstiltak som plassering utenfor hjemmet ble benyttet som en siste utvei når hjelpetiltak viste seg nytteløse. Ideen her er at hjelpetiltak skal kunne benyttes før problemene har kommet så langt i en uheldig retning at det er aktuelt å flytte barnet bort fra hjemmet.

Barnevernloven av 1992 kan sees på som en videreføring av 1953-loven. En av de viktigste endringene består i at barnevernstjensten nå har mulighet til å sette i verk tiltak på et langt tidligere tidspunkt

⁶ St.meld.nr.40 om barne- og ungdomsvernet s.18

2 Generelt om barnevernloven

2.1 Prinsipper i barnevernloven

Barnevernloven bygger på tre hovedprinsipper, det biologiske prinsipp, det mildeste inngreps prinsipp og prinsippet om barnets beste.

Det biologiske prinsipp er et av de viktige prinsippene i barnevernloven. Det er imidlertid ikke nedfelt i noen bestemmelse i loven, men det er omtalt og understreket flere steder i lovens forarbeider og etterarbeider.⁷ Prinsippets utgangspunkt er at barn har det best når det vokser opp hos sine foreldre. Dette gjelder også selv om det kan være mangler ved foreldrenes omsorgsevne. Prinsippet har det utgangspunktet at det sees på som en ressurs og en egenverdi å vokse opp hos sine biologiske foreldre. Skulle det ikke være mulig å holde barna hos foreldrene så skal det legges opp til kontakt og samvær mellom barna og foreldrene. Dette fordi det er viktig for barn å ha kontakt med sine biologiske foreldre, selv om barnet må bo hos andre en periode.

Det biologiske prinsippet kommer bl.a. til uttrykk i barnevernloven gjennom et annet viktig prinsipp - det mildeste inngreps prinsipp - som innebærer at det ikke skal treffes mer inngripende tiltak enn nødvendig. Dette er bl.a. nedfelt i bestemmelsen om omsorgsovertakelse, barnevernloven §4-12 annet ledd, hvor det framgår at det ikke kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse for et barn - selv om grunnvilkårene for omsorgsovertakelse er til stede - dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved frivillige tiltak i hjemmet.

⁷ NOU 2002:12 Barnevernet i Norge s.69

Et annet sentralt prinsipp i barnevernloven er prinsippet om at det ved valg av tiltak for et barn skal legges avgjørende vekt på tiltak som er til barnets beste.⁸ Prinsippet innebærer at i de tilfelle hvor det er motstridende interesser mellom barnet og foreldrene, er det barnets interesser som skal være avgjørende ved valg av tiltak.⁹ At det skal legges vekt på barnets beste er også nedfelt i barnevernloven § 4-1. Mer om dette senere.

2.2 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet innebærer at inngrep i borgernes rettsfære trenger hjemmel i lov. Eckhoff og Smith uttrykker at denne tradisjonelle definisjonen ikke er helt tilfredstillende. De anser det som mer dekkende å si at hjemmel i lov er nødvendig hvis det ikke foreligger noe annet grunnlag for kompetanse. Annen kompetanse kan være organisasjons- og instruksjonsmyndighet, privat autonomi, Grunnlovens spesielle kompetanseregler, annen sedvanerettslig kompetanse eller samtykke. Dette er i litteraturen definert som den negative tilnæringsmåten til prinsippet.¹⁰

Håndhevelse av legalitetsprinsippet er avgjørende i en rettstat som Norge. I en rettstat er offentlige myndigheter bundet av rettsregler, og all myndighetsutøvelse må skje på grunnlag av slike. Prinsippet gir således forutberegnlighet for borgerne, samt mulighet for etterfølgende kontroll av myndighetsutøvelsen.

Legalitetsprinsippet har betydning som skranke mot uhjemlede avgjørelser, samt som tolkningsprinsipp. Legalitetsprinsippet er relativt. Det innebærer at hjemmelskravet tolkes på bakgrunn av vedtakets betydning, hva slags rettsgode det skal gripes inn i og hva

⁸ Jf barnevernloven § 4-1

⁹ St.meld 39 (1995-1996)

¹⁰ Eckhoff, Torstein (m.fl) Forvaltningsrett s.237 videre.

formålet med inngrepet er. Jo mer inngripende vedtak, desto klarere hjemmel kreves. Dette kan begrunnes i hensynet til borgernes rettssikkerhet.¹¹

Inngrepene på barnevernrettens område er av ulike styrke og oppstiller dermed ulike krav til hjemmelens klarhet. Iverksetting av hjelpetiltak er for eksempel ikke så inngripende som omsorgsovertakelse. Kravet til klart kompetansegrunnlag er derved mindre ved iverksetting av hjelpetiltak enn ved omsorgsovertakelse. Inngrep i form av omsorgsovertakelse griper sterkt inn i familielivet, og det må derfor kreves en klar hjemmel for slike vedtak.

2.3 Hva er formålet med loven?

§1-1 sier at ”formålet med denne loven er :

-å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

-Å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår ”

Dette er det vi kaller lovens formålparagraf, og slike paragrafer er vanlig i moderne lovgivning. Den blir en slags programerklæring for hva samfunnsorganer skal ta sikte på å gjøre innenfor et livsområde. Paragraf §1-1 i barnevernsloven gir et bilde på hva som er både det praktiske og politiske målet med den aktuelle loven. Formålparagrafer er ofte ganske generelle i ordlyden, og kan være gjenstand for endringer gjennom årenes løp. Ettersom samfunnet endrer seg kan det være behov for å gi formålparagrafene en oppussing i ordlyden eller innholdet.

Bestemmelsen statuerer en plikt for barnevernstjensten, den skal sørge for at barn ”får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.” Det er også barnevernstjenstens oppgave ”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.” Nå kan det i mange tilfeller være vanskelig for

¹¹ Boe, Erik Innføring i juss bind 2 s.610.

barnevernstjensten å utføre sine plikter etter denne paragrafen. Det kan være vanskelig å identifisere barn med problemer, og det er vanskelig for barnevernet å overvåke det private hjem. Dermed kan barn ha gått over lengre tid med omsorgssvikt uten at det har blitt oppdaget, og uten at noen utenforstående har hatt mulighet til å gripe inn. Barn kan også skades uten at det direkte kan knyttes til foreldrenes sviktende omsorg. Faktorer som skilsmisser, økonomiske problemer og psykisk helse kan spille inn.

For å kunne bidra til at barn ”får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid”, og også at barn får trygge oppvekstvilkår så har barnevernet etter barnevernloven en rekke ”verktøy” de kan bruke for å avhjelpe situasjonen. Blant disse er adgangen til å gripe inn i familien med hjelpetiltak eller å kreve omsorgsovertakelse.

For at formålet skal nås må barneverntjenesten få kjennskap til barn som lever under skadelige forhold. Derfor er det innført en opplysningsplikt for offentlig tilsatte i loven.¹²

2.4 Barnevernet – kort om saksgang

En barnevernssak vil gjerne starte med en bekymringsmelding fra noen i den kommunen som barnet befinner seg. Slike meldinger kan komme fra foreldrene selv, annen familie, nærmiljøet, lege, helsestasjon, skole, barnehage eller andre. Når barnevernet mottar en slik melding så har de plikt til å gjennomgå og vurdere den, og det må skje senest innen en uke etter at meldingen er mottatt, jf § 4-2. Etter at saken er ferdig vurdert så må barnevernstjenesten bestemme seg for om de skal gå videre med en undersøkelsessak eller om saken skal henlegges.

En undersøkelsessak skal foretas hvis det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven, jf § 4-3. Undersøkelsessaken kan føre til at saken blir henlagt eller det kan føre til at barnevernet går inn med råd, veiledning og

¹² jf barnevernloven § 6-4 annet ledd

eventuelt hjelpetiltak. Aktuelle tiltak vil da følge av barnevernloven § 4-4 om hjelpetiltak for barn og familier.

Der det ikke kan skapes tilfredstillende forhold for barnet gjennom hjelpetiltak, og der det eventuelt foreligger en alvorlig omsorgssvikt vil barnevernstjensten fremme forslag for fylkesnemda om omsorgsovertakelse. Det er da barnevernstjenesten som har i oppgave å sette i verk fylkesnemdas avgjørelse. Barnevernet har også i oppgave å følge barnets utvikling, og foreldrenes utvikling, nøye etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Hvis foreldrene igjen kan gi barnet forsvarlig omsorg så skal fylkesnemda oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse.¹³

Vilkårene for at det skal være grunnlag for å be om omsorgsovertakelse følger av barnevernloven § 4-12. Et vedtak om omsorgsovertakelse fra fylkesnemda kan bringes inn for tingretten og kan ankes videre i det ordinære domstolsapparatet.

2.4.1 Endringslov 17.juni 2005 nr.65

Det følger av lov om sosiale tjenester § 9-10¹⁴, jf lov om barneverntjenester § 7-1, at fylkesnemdas vedtak kan bringes inn for tingretten av den private part eller kommunen. I barnevernsaker vil dette dreie seg om saker angående omsorgsovertakelse, fratakelse av foreldreansvar og tvangsplassering av barn og unge med alvorlige adferdsvansker. Videre kan både kommune og privat part kreve rettslig overprøving av fylkesnemndsvedtak som gjelder spørsmål i tilknytning til omsorgsovertakelse. Kommunen kan i tillegg kreve rettslig overprøving av vedtak om å oppheve tvangstiltak og om ikke å ta til følge slike forslag.

¹³ Barnevernloven §4-21 ” Fylkesnemnda skal oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg.”

¹⁴ lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven)

Barne og familiedepartementet fremmet i 2005 forslag om at den rettslige overprøvingen av fylkesnemdas vedtak etter lov om barneverntjenester skal skje direkte for lagmannsretten¹⁵. Målet med forslaget var å korte ned saksbehandlingstiden i barnevernssaker.

En omsorgsovertakelse er en påkjenning for barn og familie. Derfor er det viktig med så rask og effektiv saksbehandling som mulig. Etter menneskerettighetskonvensjonen¹⁶ så har man også en rett til hurtig avgjørelse. Den retten kan stå i fare for å bli krenket når mulighetene er tilstedet for at en barnevernsak kan bli behandlet i fire instanser. En anke og gjenopptakelse vil også kunne ha en negativ effekt på barnet og omsorgssituasjonen det er i, slik at barnets behov for trygghet og stabilitet vil tale for en nedkortning av saksbehandlingstiden.

Tvistemålsutvalget pekte på at en slik ordning for barnevernloven kan føre til press fra andre spesialiserte forvaltningsorganer om få opprette en lignende ordning.¹⁷ Domstolsadministrasjonen mener det kan være mer kostnadskrevende i forhold til at det blir betydelig lengre reiseavstander for partene. De peker også på at saken kan bli dårligere presisert for lagmannsretten hvis tingrettene droppes som første instans, og at barnevernsakene vil utgjøre en ekstra belastning på lagmannsrettene som vil gi et større behov for nye dommerembeter.¹⁸

Ved endringslov 17. juni 2005 nr. 65 ble det innført en begrensning i adgangen til å anke tingrettens dom videre til lagmannsretten, jf. sosialtjenesteloven § 9-10a som trådte i kraft 1. januar 2006. Anke over tingrettens dom kan i henhold til denne bestemmelsen ikke fremmes uten lagmannsrettens samtykke, og de vilkår som gjelder for å kunne gi et slikt samtykke er strenge. Begrunnelsen for denne strenge sliingsregelen er først og fremst den belastning en

¹⁵ Ot.prp.nr 64 2004-2005 om lov om endringer i lov 17.juli 1992 nr.100 om barneverntjenester og lov

¹⁶ Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 4 november 1950

¹⁷ Tvistemålsutvalget i NOU 2001:32 Rett på sak

¹⁸ Ot.prp. nr 64 side 52.

verserende sak påfører de barn saken gjelder og hensynet til ”at det raskt skal bli ro omkring barna”, jf. Innst.O. nr. 115 (2004-2005).

I forbindelse med Stortingets behandling av ny tvistelov ble det vedtatt en ny bestemmelse av retts teknisk karakter i lov om barneverntjenester § 7-6. Hensikten med bestemmelsen er at rettsreglene for rettslig prøving, jf. tvisteloven kap. 36, skal fremgå direkte av hjemmelsloven selv. Barne og likestillingsdepartementet har foreslått at denne bestemmelsen videreføres i kapittel 7 om saksbehandlingsregler for fylkesnemnda, jf. utkast til § 7-24. Videre vil tingrettens sammensetning fremgå av den nye tvisteloven § 36.¹⁹

2.5 Barnets beste vurderingen

§4-1

”Hensyn til barnets beste

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på tiltak som er til det beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.”

Det er ”til barnets beste” som er det sentrale her. Andre setningen peker på hva det kan legges vekt på og er en slags legaldefinisjon, den er bare veiledende for hva lovgiveren har ment med ”barnets beste” og kan ikke sees på som uttømmende. Siktemålet for barnevernet er hele tiden å gjøre det som er det beste for barnet. Dette er også i samsvar med FN-konvensjonen om barnets rettigheter²⁰. FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 3 : ”Ved alle handlinger som berører barn, enden de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer,

¹⁹ Ot.prp.nr 76 (2005-2006) Om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)

²⁰ FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989

skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.”Det vil ikke være tilstrekkelig at vilkårene for å innføre et tiltak etter loven er tilstede, det må også fastslås at det er det beste for barnet å sette i verk tiltak, mot og ikke iverksette tiltaket. Det blir en skjønnsmessig vurdering om vedtak om tiltak skal fattes. Barnekonvensjonen ble i 2003 inkorporert i norsk lov med virkning fra 1 oktober 2003²¹. Den gjelder da som norsk lov. Barnets beste prinsippet er altså lovfestet både i internasjonal og nasjonal rett.

Siden det er en skjønnsmessig vurdering som blir lagt til grunn så er det svært vanskelig å tillegge ”barnets beste” begrepet et konkret innhold som skal anvendes i den enkelte sak. Dette gir seg utslag i at det er et antall av muligheter og gir stor fleksibilitet, noe som kan gagne alle partene i saken. På den andre siden legger det et stort ansvar på skjønnsutøverne noe som kan føre til uheldige resultater. Slik må det nødvendigvis være med skjønnsmessig begreper, feil kan begås, men fordelene med det er at det blir enklere å fange et bredt spekter av tilfeller. Med et mer statisk definert innhold av begrepet ”barnets beste” er sjansene større for at mange tilfeller kan falle utenfor definisjonen.

I praksis blir svært få situasjoner like i barnevernssammenheng. Ingen barn er like, og ingen familier er helt like. ”Barnets beste” kan også endre seg over tid ettersom barna blir eldre. En 15 årings behov for omsorg og beskyttelse vil eksempelvis være helt foreskjellig fra de behovene en 2 åring måtte ha. Prinsippet tilsier også at barnets behov for omsorg og beskyttelse går foran foreldrenes interesser.²² Slik at i en situasjon der barnets behov og foreldrenes interesser står mot hverandre, så er det foreldrenes interesser som må vike. I praksis har ulike situasjoner og sammenhenger ført til at domstolene har vurdert svært individuelt hva som er det beste. Det er barnets beste som er det avgjørende kriterium, dette har også Høyesterett gitt uttrykk for i barnevernsdommen Rt.1982 side 764. I denne saken var foreldrene psykisk utviklingshemmede, og fra foreldrenes side ble det argumentert på grunnlag av ønsket om å integrere de psykisk utviklingshemmede med hensyn til hjem og familie. Høyesterett uttaler til dette : ”Under enhver omstendighet må imidlertid barn av

²¹ Lov av 21.mai 1999 nr.30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk lov (menneskerettsloven)

²² Arne Haga – Barnevernloven kommentert ut fra praksis s.39

psykisk utviklingshemmede foreldre ha krav på samme vern som andre barn. Er vilkårene etter barnevernsloven §19 jfr. § 16 oppfylt, må psykisk utviklingshemmede foreldre finne seg i å bli fratatt omsorgen for sitt barn.” Her ser vi at Høyesterett fastslår at foreldrenes egeninteresse må vike for det som er ”barnets beste.” Selv om dommen er fra 1982 så har den fortsatt relevans idag. Ved utformingen av bestemmelsene i gjeldene lov tok lovgiver sikte på å lovfeste de materielle vilkårene slik disse tidligere var utviklet gjennom Høyesterettspraksis, jf Ot.prp.nr 44 side 85. Barnets beste vurderingen er idag lovfestet gjennom § 4-1 i barnevernloven slik at også den eldre høyesterettspraksis på dette område kan være en sentral rettskilde ved tolkningen av någjeldene lov.

Det sies også i §4-1 at det skal legges ”avgjørende vekt” på prinsippet om barnets beste. Dette vil kunne føre til at den som eventuelt opplever en omsorg som er svakere enn det loven statuerer allikevel kan fortsette under denne omsorgen fordi barnet allikevel vil ha det bedre i hjemmet enn å flytte. Barn kan for eksempel over lengre tid ha tilpasset seg et familieliv og en adferd som vanskelig lar seg forandre. Det kan da bli vanskelig å flytte dette barnet vekk fra hjemmet som det har fått en sterk tilknytning til. En slik situasjon vil være en tap/tap situasjon der barnet uansett ikke vil ha det så bra som det er ønskelig, men slike situasjoner kan oppstå. Det blir da en skjønsmessig vurdering om barnet vil ha det bedre der det allerede er, enn den eventuelle påkjenningen det vil være å flytte det. Et illustrerende eksempel på dette finnes i Rt.1994 side 1105 og Høyesterett formulerer det slik på side 1114 : ”Vurderingstemaet er altså om det er grunn til å frykte at C`s omsorgssituasjon hos moren i dag er slik at hennes fysiske eller psykiske helse eller utvikling er utsatt for skade eller alvorlig fare. Blir svaret på dette spørsmålet ja, oppstår spørsmålet om en tvangsmessig endring av omsorgssituasjonen vil kunne volde barnet en like stor eller endog større skade, slik at omsorgsovertakelsen ut fra hensynet til barnets beste likevel ikke bør opprettholdes.” Her ser vi at Høyesterett veier det ene mot det andre. Grunnlaget for å iverksette tiltak etter loven kan være til stede, men det er allikevel ikke sikkert at det er den beste løsningen, dette må veies opp mot barnets beste i en skjønsmessig vurdering av hele situasjonen

3 Om hjelpetiltakene

3.1 Innledning

§4-4 er en av barnvernlovens aller mest sentrale bestemmelse, og omhandler hjelpetiltak. Hjelpetiltak mens barn og unge bor hjemme er de klart mest brukte tiltakene i norsk barnevern. Av de vel 39200 barn og unge som ved utgangen av 2005 fikk tiltak fra barnevernet, mottok 32 150 barn og unge hjelpetiltak, og offentlige hadde overtatt omsorgen for 7 100 barn og unge.²³ Som vi ser av disse tallene er hjelpetiltak et viktig verktøy for barnevernet i arbeid med å gi barn en trygg og god oppvekst.

Utgangspunktet til loven er at hjelpetiltakene skal rettes mot den som har omsorgsansvaret for barnet. Dette vil i vanlige forhold være den som etter barneloven har det formelle ansvaret. Barnevernloven skiller mellom foreldreansvar og omsorgsansvar²⁴. I forhold til loven er det den av foreldrene som har den daglige omsorgen som står i fokus for. Det er denne som har ansvaret og som får henvendelse fra barnevernet når det kommer bekymringsmeldinger. Men også den som har del i et delt foreldreansvar har rettigheter og skal som oftest varsles i forhold til barnevernets tiltak.

I barnevernloven §4-4, andre, tredje, fjerde og femte ledd er det nevnt hjelpetiltak som kan settes i verk. Disse er :

- Støttekontakt
- Plass i barnehage eller ”andre egnede dagtilbud” (2 og 4 ledd)
- Besøkshjem

²³ Statistisk sentralbyrå, statistikkområde barnevern 2005 (www.ssb.no).

²⁴ Knut Lindeboe – barnevernrett s.73

- Avlastningstiltak i hjemmet
- Andre foreldrestøttende tiltak (MST bl.a)
- Tiltak som stimulerer barnets fritidsaktiviteter
- Tiltak som bidrar til at barnet får tilbud som utdanning eller arbeid
- Tiltak som gir barnet anledning til å bo utenfor hjemmet
- Sette hjemmet under tilsyn ved at det oppnevnes tilsynsfører for barnet (2 og 4 ledd)
- Økonomisk støtte i form av penger, naturalier eller tjeneste (3 ledd)
- Formidling av plass i fosterhjem, institusjon eller i senter for foreldre og barn. (5 ledd)

Etter rettspraksis, forarbeider og litteratur sees ikke dette på som en uttømmende oversikt over hjelpetiltakene. Det er en "ramme-lov" som gir barnevernet mulighet til å supplere loven med andre hjelpetiltak som de finner passende²⁵. Det ville vært lite hensiktsmessig å gi en uttømmende opplisting og på den måten stenge for andre tiltak som kan være vel så nyttig som de i loven. Det er barnevernet og saksbehandlerne der som er ekspertene på området og som har størst erfaring i å finne løsninger som passer det enkelte barn og familie. En lovgiver vil ikke på samme måte kunne sette seg inn i alle de problemstillingene som barnevernet kan møte i det vanlige liv og derfor er ikke barnevernloven uttømmende, men den åpner for at den som jobber med barnevernet i hverdagen skal ha muligheten til å finne fleksible løsninger.

3.2 Kort om de ulike hjelpetiltakene

§4-4 lister opp en rekke hjelpetiltak som kan være aktuelle for barnevernstjensten å sette i verk, jeg skal her gi en kort innføring i hva de ulike tiltakene innebærer.

²⁵ Ot.prp.nr.64 s.31

3.2.1 Støttekontakt

En støttekontakt er en som får i oppgave av barnevernet å hjelpe til med å aktivisere et barn, eller å gi barnet eller foreldrene avlastning på annen måte. Det kan være å ta med barnet på fritidsaktiviteter som kino, fotballkamper osv. En støttekontakt trenger ikke være fagutdannet. Det finnes mange eksempler på eldre ungdommer som er støttekontakter for yngre ungdommer. En støttekontakt vil over tid få en god kjennskap til det barnet og familien han/hun er støttekontakt for og vil kunne gi vurderinger av hvordan situasjonen er i familien. Nå skal ikke en støttekontakt settes inn for å kontrollere familien, det blir mer en sideeffekt som ikke er hovedpoenget med en støttekontakt. Allikevel kan støttekontakten møte på vanskeligheter i forhold til den delte rollen han/hun innehar. Barnet og foreldrene står på den ene siden, mens barnevernstjenesten står på den andre. Det kan bli en lojalitetskonflikt der støttekontakten må veie barnets og foreldrenes forventninger på den ene siden mot barnevernets mulige informasjons interesse på den annen side. Derfor er det viktig, selv om støttekontakter ikke trenger å være fagutdannede, at de får tilstrekkelig opplæring og veiledning om den oppgaven de skal utføre.

3.2.2 Hjemkonsulent

Hjemkonsulent er et annet hjelpetiltak som benyttes. Dette er en kommunalt ansatt som gjennom praktisk arbeid i hjemmet kan hjelpe til med å vise hvordan foreldrene skal klare husarbeid og andre praktiske gjøremål på en bedre måte. Hjemkonsulenten kan også bidra med å lære foreldrene andre måter å forholde seg til barna på ved praktisk omsorg og også på det sosiale plan.

3.2.3 Tilsynsfører

Det er også et alternativ å oppnevne en tilsynsfører som har i oppgave å kontrollere at barnet har trygge oppvekstvilkår og passe på at foreldrene følger opp andre hjelpetiltak. Tiltaket med tilsynsfører vil først og fremst være aktuelt å bruke når barnevernstjenesten har mistanke i retning av at foreldrene har manglende omsorgskompetanse. Man kan si at oppnevning av tilsynsfører er et hjelpetiltak som er mer rettet mot foreldrene og familien som helhet enn

mot barnet²⁶. Tilsynet må være klart begrunnet og ha en målsetning samtidig som det er svært viktig at foreldrene er informert om hvordan tilsynet skal fungere.

3.2.4 Barnehageplass eller annet egnet dagtilbud

Et av de mest brukte hjelpetiltakene er tilbudet om barnehageplass eller annet egnet dagtilbud.²⁷ Målsettingen med bruk av barnehage som hjelpetiltak vil ofte være delt. For barna vil det gjerne dreie seg om å få oppleve et mer stimulerende miljø samt å styrke deres sosiale kompetanse. Barnehage gir også barna en mulighet til å oppleve en alternativ og bedre voksenkontakt enn det de får i hjemmet. For foreldrene dreier det seg både om å få avlastning, støtte og råd i forhold til barna. For foreldre som er alene med barn kan barnehageplass være et nyttig hjelpetiltak. Som enslig foreldre kan det ofte være vanskelig å få tiden til å strekke til, og det kan være vanskelig å få nok tid til barna. Barnehagen kan da gi den voksne nødvendig avlastning og samtidig kunne gi barnet alternativ voksenkontakt. Barnehageplass kan også gis som pålegg fra fylkesnemda som tvunget tiltak, mer om dette senere.

3.2.5 Besøkshjem

Besøkshjem er avlastningstiltak som kan anvendes der foreldrene er slitne og har lite overskudd til barna eller der barna har behov for oppfølging på områder som foreldrene selv ikke klarer. Samtidig kan det stimulere barnets sosiale liv utenfor hjemmet. Det er på mange måter et lignende tiltak som støttekontakt ved at det kan gi avlastning for foreldrene samtidig som det gir stimulans til barnet.

²⁶ NOU 2000:12 Barnevernet i Norge s.137

²⁷ St.meld. nr.40 s.115

3.2.6 Andre foreldrestøttende tiltak

Foreldrestøttende tiltak er tiltak som har som formål å styrke foreldrenes omsorgsevne. I forarbeidene til bestemmelsen er det pekt på MST²⁸ og PMT²⁹ som konkrete eksempler på dette.

MST er et intensivt, tidsavgrenset og familiebasert tilbud til ungdom som er kriminelt belastet og/eller har utviklet et rusproblem eller er på vei til å utvikle slike problemer³⁰. Tilbudet er rettet mot den unge og dennes familie og gjennomføres i lokalmiljøet der alle aktuelle instanser blir trukket med i arbeidet, blant annet barnevern, skole, politi, foreldre og fritidstilbud. Det er en helhetlig behandlingsform som tar sikte på å bedre foreldrenes omsorgskompetanse samt å sette familien i stand til å løse fremtidige problemer på egen hånd. Behandlingen skjer i hjemmet og familien blir fulgt opp av terapeuter som er tilgjengelig 24 timer i døgnet. MST er først og fremst rettet mot barn mellom 13 og 17 år.

PMT er en behandlings – eller opplæringsmetode som er spesielt rettet mot yngre barn mellom 4 og 12 år³¹. Den rettes mot foreldrene og skal lære dem, gjennom undervisning og veiledning, ferdigheter som de kan bruke i samhandling med barnet for å fremme god sosial adferd og redusere avvikende adferd.

Etter gjeldene rett kan MST og PMT settes iverk som frivillige hjelpetiltak. Stortinget har nå vedtatt at MST og lignende hjemmebaserte tiltak for ungdom kan iverksettes med pålegg fra fylkesnemnda, mer om dette under kapittel 4 om pålegg om hjelpetiltak. Dette trer i kraft fra 01.2007.

²⁸ Multisystemisk terapi

²⁹ Parent Management Training

³⁰ Rundskriv om bruk av "MST" overfor barn og unge med alvorlige adferdsvansker (19.06.2000, Barne- og familiedepartementet)

³¹ Om implementering av metoden Parent Management Training (PMT) i Norge (Rundskriv Q-16/01)

3.2.7 Tilbud om utdanning og arbeid

Tilbud om utdanning og arbeid er en annen mulighet, og er først og fremst aktuelt for barn som har gjort seg ferdig med grunnskolen. Det er ikke ment slik at barn skal bli undervist eller gitt arbeid av barnevernet. Tanken er at barnevernet skal bistå med å formidle kontakt med undervisningssteder. På arbeidssiden kan det være aktuelt med arbeidsformidling og arbeidstreningstiltak i regi av arbeidsformidlingen i samarbeid med sosialmyndighetene.

3.2.8 Økonomisk støtte

Økonomisk støtte som hjelpetiltak er mulig etter §4-4 tredje ledd. Her kan det komme til konflikter i forhold til spørsmålet om når økonomisk hjelp bør ytes av barnevernstjensten og når man eventuelt bør henwise videre til sosialtjensten. Det er ikke meningen at økonomisk støtte etter barnevernloven skal erstatte sosialhjelp gitt etter lov om sosiale tjenester.

Økonomisk støtte etter barnevernloven skal ytes som hjelpetiltak i forhold til barnet og aktuelle ting å støtte kan være for eksempel ferie, fritidsaktiviteter og lignende.

Stortingskomiteen gir på side 15, punkt 6 om hjelpetiltak følgende uttalelse om økonomisk støtte som hjelpetiltak etter barnevernloven : ”Økonomisk stønad etter lov om barnevernstjenester kan bare ytes som hjelpetiltak for barnet direkte. Stønadene må derfor ha et konkret formål som kommer barnet til gode, og skal ikke dekke livsnødvendige behov verken for barnet eller familien.”³²

3.2.9 Bo utenfor hjemmet

I §4-4 annet ledd er det nevnt som frivillig hjelpetiltak å gi barnet anledning til å bo utenfor hjemmet. Dette vil i første rekke omfatte at en ungdom flytter på hybel eller lignende i forbindelse med arbeid eller utdanning. Det vil også, sammen med andre tiltak, kunne være et tiltak som hjelper ungdommen mot å kunne leve en selvstendig tilværelse som voksen. Flytting til andre omsorgspersoner eller en annen familie vil være regulert av femte ledd. Mer om femte ledd senere.

³² Knut Lindeboe – barnevernrett s.76

3.3 Hjelpetiltak er frivillig

Hovedregelen er at hjelpetiltak etter loven er frivillige, med unntak av tiltak etter § 4-4 fjerde ledd. Dette står ikke direkte i lovteksten, men er nevnt i forarbeidene.³³ Dermed er det opp til foreldrene å ta imot tilbudet om hjelpetiltak eller ikke, de må samtykke til at hjelpetiltak settes i verk. Det er den foreldre som barnet bor sammen med som må samtykke til hjelpetiltaket. Hjelpetiltakene skal bidra i den daglige omsorgen. Foreldre som bare har del i foreldreansvaret for barnet vil derfor ikke være parter i en sak om hjelpetiltak, med mindre tiltaket direkte rammer denne foreldres situasjon ved at det for eksempel blir endringer i hans/hennes samværsrett med barnet³⁴. Bakgrunnen for dette er at tiltak etter barnevernloven kan avgjøres alene av den som har det daglige ansvaret for barnet. Tanken her er at det er den som har det daglige ansvaret for barnet som har det tyngste foreldreansvaret, og er den som i størst grad har kontakt med barnet og er ansvarlig for den daglige omsorgen og oppdragelsen av barnet. Det er denne foreldren som da i størst grad også vil ha behov for hjelpetiltak, og bør da ha mulighet til på egen hånd å kunne bestemme om han/hun har behov for hjelp eller ikke. Dessuten er hjelpetiltak lite inngripende overfor den foreldren det ikke rammer.

Denne frivilligheten kan gi seg utslag i flere dilemmaer og problemstillinger for både foreldre og barnevern. Gjennom at enkelte hjelpetiltak etter § 4-4 er frivillig gir man foreldre muligheten til å bestemme hva de mener er best for barna. Det er på mange måter riktig da det er foreldrene som i utgangspunktet har ansvaret for sine barn. Men da situasjonen har kommet dit at barnevernet velger å foreslå hjelpetiltak så er det en indikasjon på at barnet har særlige behov som må dekkes og som det trengs hjelp for å løse. Det kan forekomme situasjoner der foreldre ikke klarer å se sine barns behov, men setter sine egne behov høyere. Eller at foreldre nekter å innse at familien har problemer. Dette kan føre til at situasjonen utvikler seg videre og tilstander som går under § 4-12 om omsorgsovertakelse

³³ Retningslinjer om hjelpetiltak - 19.06.2000, Barne- og familiedepartementet

³⁴ Arne Haga- barnevernloven kommentert fra praksis s.47

oppstår. Derfor er det som regel en dårlig strategi fra foreldrenes side å takke nei til hjelpetiltak fra barnevernet. I slike situasjoner vil det gjerne også være slik at foreldrene ikke har ressurser til å ordne opp i problemene på egen hånd. Da er det viktig at barnevernet ikke forhindres i å sette iverk tiltak som kan avhjelpe problemene. Det vil også være viktig for foreldrene å få hjelp av barnevernet på et så tidlig tidspunkt som mulig. Jo tidligere barnevernet kan gi relevant hjelp i slike situasjoner, jo bedre er sjansene for at problemene kan løses uten tyngre tiltak. Derfor vil det å få hjelp være gunstig for både foreldre og barn såvel som barnevernet. Foreldre og barn kan raskere komme tilbake til en normal tilstand eller eventuelt få de problemene de har bedre under kontroll.

Det er svært viktig at barnevernet driver god opplysende virksomhet rundt sitt arbeid. På mange vil kontakt med barnevernet virke skremmende og ubehagelig. Barnevernet må så godt som mulig opplyse foreldrene om de mulige tiltak de kan sette inn og hvordan de skal arbeide i forhold til familien. Det er viktig at det opprettes et godt samarbeidsklima mellom familien og barnevernet. Barnevernet er der for å tilby positiv hjelp i form av hjelpetiltak og det må familien få vite. Men samtidig bør det gjøres klart at barnevernet også har en kontrollerende rolle i forhold til å påse at barnet får en god oppvekst, og kan eventuelt foreslå tvangstiltak for fylkesnemda. Klarhet om de ulike rollene vil som regel være en fordel.

3.4 Vilkårene

Barnevernloven gir ingen rett til hjelpetiltak. Det er barneverntjenesten som skal avgjøre dette i den enkelte sak ut fra generelle kriterier i §4-4 annet ledd som baseres på barnets ”særlig behov”.

Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved å gi råd, veiledning og hjelpetiltak til barn og foreldre, jfr §4-4 første ledd. Vilkårene for å gi hjelpetiltak følger av paragrafens påfølgende ledd, mens det oppstilles ingen vilkår for å gi råd og veiledning. Det er heller ikke nødvendig med vedtak for å gi råd og

veiledning. Barneverntjenesten ”skal bidra”, som det står i første ledd, det innebærer at barneverntjenesten har en rådgivning- og veiledningsplikt overfor de som måtte henvende seg. Det er et generelt tilbud til alle familier som måtte ønske det. Hva er bakgrunnen for å ha dette tilbudet med i loven? Det er mange som kan ha behov for rådgivning på ulike områder i forhold til barn. Målet er jo ,så langt det er mulig, å sette foreldrene i stand til å ta vare på barna sine uten barnevernets inngripen. Hvis det kan gjøres ved hjelp av råd og veiledning uten å måtte sette iverk hjelpetiltak vil det være til det beste. Dette er også i tråd med prinsippet om mildest mulig inngrep³⁵. Foreldre må få mulighet til å oppdra barna sine innenfor sine egne kulturelle rammer og fatte avgjørelser som de synes er riktig for sine barn. Derfor skal ikke barnevernet, og samfunnet generelt, overta foreldrenes funksjoner uten at det er nødvendig og de skal heller ikke blande seg unødig inn. Samtidig er det viktig at oppdragelsen ikke undrar barnet for å ta del i samfunnet. Derfor kan for eksempel rådgivning og veiledning være et viktig hjelpemiddel for å blant annet hjelpe fremmedkulturelle foreldre å tilpasse barna sine til det norske samfunnet. Små justeringer kan enkelte ganger være nok og da vil det ikke være nødvendig med hjelpetiltak.

Hjelpetiltak er inngripende i familien på varierende måte. Fra økonomisk hjelp som er lite inngripende, til tilsynsfører som er svært inngripende overfor familien. Ved å tilby råd og veiledning kan familien få hjelp uten at barnevernet griper inn på andre måter.

Det kan være vanskelig å svare på når råd og veiledning går fra og nettopp være bare råd og veiledning til å være et hjelpetiltak. Hjelpetiltak kan, som nevnt tidligere, være i varierende grad inngripende overfor familien. Råd og veiledning er ikke ment å være inngripende, men skal være et tilbud til alle som henvender seg til barnevernet. Når råd og veiledning blir omfattende og bærer preg av å ha en mer individuell karakter så vil det i større grad være inngripende overfor familien . Da kan grensen for den generell rådgivningen være oversteget og det vil kunne ligne mer og mer et hjelpetiltak. Hvis rådgivningen blir

³⁵ Se kapittel 2 s.5 om prinsipper i barnevernloven

omfattende og individuell må vilkårene i andre ledd være oppfylt og det skal treffes vedtak. Det kan ikke lenger sies å være bare råd og veiledning, men et hjelpetiltak.

I §4-4 andre ledd heter det : ”Barneverntjensten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien.” Det heter at barnevernet *skal* sette i verk tiltaket hvis de etterfølgende krav er oppfylt. Altså har barnevernet en plikt til å gripe inn hvis vilkårene etter §4-4 er oppfylt. Vi ser videre at det er særlige behov som ligger til grunn for at hjelpetiltak skal settes i verk. Når det gjelder funksjonshemmede barn så gjelder vilkåret om særlig behov på samme måte som overfor funksjonsfriske barn. Altså er ikke funksjonshemningen i seg selv grunnlag for å sette iverk hjelpetiltak, barnet med funksjonshemning må ha et behov for hjelp utover selve funksjonshemningen.

3.5 Særlige behov og forholdene i hjemmet

Det er vanskelig å utrede ut ifra ”forholdene i hjemmet, og særlig behov”, jf. §4-4 i barnevernloven, hva disse uttrykkene virkelig innebærer. Forholdene i hjemmet og særlige behov er vilkårene og begrunnelsen som barnevernet bruker for å sette i verk hjelpetiltak. Ordlyden er uklar og gir ingen klar indikasjon på hvordan de skal forstås. Kjernen i uttrykkene ”forholdene i hjemmet, og særlige behov” er at foreldrene ikke er i stand til å ta tilstrekkelig vare på barnet, altså at de har manglende omsorgsevne. Eller at barnet har behov grunnet adferdsproblemer.

Enkelte feil og mangler ved forholdene i hjemmet vil ikke være nok i seg selv til å konkludere med at et barn har ”særlige behov”. Foreldre kan gjøre ukonvensjonelle og gale valg iblant og det kan oppstå uheldige situasjoner i enhver familie. Men dette vil ikke kunne rettferdiggjøre at barnevernet setter i verk hjelpetiltak. Det må være mer tungtveiende faktorer som ligger til grunn. Foreldres plikt er å gi barn en god oppvekst med trygghet i hverdagen, sosialisering og oppdragelse som gjør barn i stand til å ta vare på seg selv og bli gode samfunnsborgere. Det er mange veier til god barneoppdragelse og det finnes ingen fasit

svar. Allikevel må barnevernet operere med en viss standard for hva som skal sees på som akseptabelt. Barnevernet vil ha en normativ tilnærming der de gjennom samfunnets normer, etiske og almenne retningslinjer vil kunne definere hva som skal sees på som akseptabel barneoppdragelse³⁶.

Det må aksepteres at ulike familier velger forskjellige barneoppdragelse, det viktigste er at barnet utvikler seg og har det bra. Samtidig er det viktig å ha et barnevern som reagerer når forholdene i hjemmet ikke er tilfredstillende. Det er barnet som skal beskyttes etter barnevernloven og barnevernets oppgave er å sørge for at barn får en trygg og omsorgsfull oppvekst

Barnets "særlige behov" må utredes gjennom en helhetsvurdering av situasjonen. Det er mange faktorer som barnevernet kan legge vekt på. Blant annet kan utvikling, trivsel, problemer med tilpasning, sosiale problemer og helse være faktorer som kan gi et godt bilde av barnets generelle tilstand³⁷. Dette er faktorer som gir rom for skjønnsutøvelse, og barnevernet må i stor grad bruke faglig skjønn for å vurdere hvilke barn som trenger hjelp. "Forholdene i hjemmet" er også en faktor som må vurderes etter §4-4. Her er det også flere momenter som kan spille inn. Dårlige boforhold, økonomiske problemer, foreldres psykisk problemer, foreldres rusmisbruk, dårlig samspill mellom foreldre og barn og også uheldige oppdragelsesmetoder er forhold som kan prege barn og som det må legges vekt på i en vurdering om det skal settes inn hjelpetiltak³⁸. Når alle de ulike faktorene er utredet så må barnevernet foreta en helhetsvurdering av situasjonen å finne ut om det foreligger "særlige behov" som gjør at barnevernet skal sette i verk hjelpetiltak.

³⁶ NOU 2000:12 Barnevernet i Norge s.65

³⁷ Retningslinjer til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 - Barne- og familiedepartementet Oslo, 10 desember 1998 - 5.1 Barnet må ha et særlig behov for hjelp

³⁸ Retningslinjer til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 - Barne- og familiedepartementet Oslo, 10 desember 1998 - 5.1 Barnet må ha et særlig behov for hjelp

En annen avveining som vil spille inn er forholdet mellom barnets utrustning og foreldrenes omsorgsevne. Det innbyrdes forholdet her vil klart kunne spille inn i vurderingen om det skal settes iverk hjelpetiltak eller ikke. Man kan vurdere foreldrenes evner og ressurser og se dette opp mot barnets behov. Ser man at foreldrene har problemer med å gi barnet tilstrekkelig hjelp eller omsorg på enkelte områder kan det være en løsning å sette inn hjelpetiltak for å hjelpe foreldrene på dette punktet. Det kan for eksempel være foreldre som har problemer med å gi barnet tilstrekkelig leksehjelp, da kan det være en løsning å sette inn et hjelpetiltak som kan hjelpe barnet med dette. Eller det kan være barn som har lærevansker og foreldre som ikke makter å gi tilstrekkelig hjelp. Barn kan også være ”dårligere” utrustet på enkelte områder enn andre barn. De kan ha psykiske eller fysiske funksjonshemninger, MBD³⁹, ADHD⁴⁰ eller andre problemer som vil stille ekstra krav til foreldrenes omsorgsevne. Mange foreldre vil ha ressurser og evne til å håndtere slike barn, men hvis ikke foreldrene klarer å gi barnet tilstrekkelig omsorg i en slik situasjon så vil barnet ha et særlig behov for hjelp. Da må man se på mulighetene for å sette inn hjelpetiltak som støtter foreldrene på de områdene som det trengs hjelp slik at omsorgen blir tilfredstillende. Hvis det er slik at foreldrenes omsorgsevne er så manglende at det ikke i det hele tatt kan dekke barnets omsorgsbehov så kan det bli aktuelt med omsorgsovertakelse.

Fra 1990-1993 analyserte forskere barnevernstatistikken for å finne hvilken grunner som ble brukt for å iverksette barneverntiltak.⁴¹ Ut av denne analysen ble det vist at i 66% av sakene var foreldrenes situasjon og atferd avgjørende og 22% av sakene skyldtes barnas atferd alene. I de siste 11% av sakene ble både foreldrenes og barns vanskeligheter og atferd brukt som grunnlag.

De overnevnte faktorene må barnevernstjensten avklare gjennom en barnevernsundersøkelse etter barnevernloven §4-3. Hvis det er klart at det foreligger grunnlag etter lovens §4-4 så kan barnevernet sette i verk hjelpetiltak.

³⁹ Minimal Brain Dysfunction

⁴⁰ Attention Deficit Hyperactivity Disorder

⁴¹ Referanse

3.6 Barnets stilling

§ 6-3 annet ledd i barnevernloven sier at : ”Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldene dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder.” Etter § 6-3 i barnevernloven så har barn over 15 år partsrettigheter i saker etter loven og dermed er også barnets samtykke nødvendig for å sette i verk frivillig hjelpetiltak etter § 4-4. Barn som er 15 år og eldre har nådd en alder da de er i stand til å ta selvstendige valg for sitt eget liv og det er fornuftig at de har partsrettigheter slik at de har mulighet til å bestemme over sin egen tilværelse. Dette innebærer også at barn over 15 år har mulighet til å selv å søke om hjelpetiltak etter loven.

Når det gjelder barn over 7 år så har de rett til å si sin mening å bli hørt, og det skal legges vekt på ungdommens mening etter barnevernloven § 6-3 første ledd. Det kan derfor være betenkelig å sette i verk hjelpetiltak etter § 4-4 hvis barnet setter seg imot det. Et hjelpetiltak som barnet uttrykkelig setter seg imot vil kunne være lite effektivt. Skal hjelpetiltak være effektive så er samarbeid og en positiv innstilling viktig for å oppnå det ønskede resultatet.

Selv om hovedregelen er frivillighet så kan fylkesnemda etter §4-4 fjerde ledd avgjøre at barnehageplass, tilsyn i hjemmet eller andre tiltak skal settes i verk ved pålegg. I en slik situasjon har ikke foreldrene anledning til å sette seg imot. Mer om dette senere⁴².

3.7 Funksjonshemning

Som nevnt i tidligere så er ikke funksjonshemning i seg selv et vilkår for å få hjelpetiltak. Barnet må ha et behov utover selve funksjonshemningen, altså gjelder vilkåret om særlig behov på samme måte som overfor funksjonsfriske barn. Det er de sosiale tjenestene⁴³ som

⁴² se kapittel 4

⁴³ jf Lov om sosiale tjenester m.v. av 13. desember 1981 nr. 81 (sosialtjenesteloven)

skal sørge for hjelp og støtte for funksjonshemmede. Dette er lovregulert i sosialtjenesteloven.

Det vil kreve mye av foreldre å følge opp et funksjonshemmet barn. Et funksjonshemmet barn vil ha et større hjelpebehov enn vanlig barn, samtidig som det som regel vil kreve et bredt samarbeid med forskjellige hjelpeapparat for at barnet skal få den hjelpen det trenger. Dette setter krav til at foreldrene har de nødvendige ressurser og handlingsrom som skal til for å følge opp barnet. Ikke alle foreldre med funksjonshemmede barn vil greie å ta vare på sitt barn på en god nok måte. Det kan være foreldre som ikke ville vært gode omsorgspersoner for noe barn, men det kan også være at selve belastningen med å ha et funksjonshemmet barn gjør at de ikke klarer omsorgsoppgavene. I dette skillet ligger det en vanskelig avveining for barnevernet i forhold til om det skal settes inn hjelpetiltak etter barnevernloven. Det kan være vanskelig å finne ut hva som skyldes selve funksjonshemmingen og hva som skyldes omsorgssvikt.

Manglende hjelp kan føre til at foreldrene sliter seg ut og situasjonen i hjemmet kan utvikle seg slik at omsorgen svikter. I utgangspunktet kan foreldrene ha alle de nødvendig omsorgsevnene som skal til for å ta vare på barnet, men manglende hjelp fra de sosiale tjenestene fører til at foreldrene mister kontrollen og ikke makter å sørge tilstrekkelig for barnets omsorgssituasjon. Derfor er det svært viktig at foreldre med funksjonshemmede barn får hjelp og støtte fra hjelpeapparatet etter lov om sosial omsorg slik at de blir satt best mulig i stand til å takle sine omsorgsoppgaver. Forebyggende tiltak må settes inn slik at det ikke utvikler seg en omsorgssviktsituasjon. Økonomien i den enkelte kommune kan her avgjøre om foreldrene får de nødvendig tiltak eller ikke. Ved manglende økonomiske forutsetninger fra kommunens side kan det føre til at barnet ikke får den hjelpen som det trenger, og det kan igjen gå utover foreldrenes omsorgsevner. Det er svært viktig at det legges til rette slik at det økonomiske perspektivet ikke skal hindre riktig hjelp og støtte til foreldrene.

Hvis barnet skulle ha særlige behov utover selve funksjonshemningen må barnevernet her som i andre saker undersøke forholdet og eventuelt gripe inn med hjelpetiltak eller med mer inngripende tiltak. Barnevernloven har også en egen regel som gjelder dersom foreldrene ikke sørger for et funksjonshemmet eller særlig hjelpetrengende barn får dekket sine særlige behov for behandling eller opplæring, jf § 4-11. Fylkesnemda kan da med hjemmel i denne paragrafen vedta at barnet skal behandles eller få opplæring med hjelp fra barneverntjenesten.

4 Hjelpetiltak ved pålegg

4.1 Om hjelpetiltak ved pålegg

Som nevnt tidligere er utgangspunktet etter §4-4 at hjelpetiltak er frivillig, men fylkesnemnda kan etter §4-4 fjerde ledd komme med pålegg om hjelpetiltak overfor foreldrene. For at fylkesnemnda skal gå til det steget å innføre pålegg så er det vilkår, i tillegg til det at barnet må ha et særlig behov for hjelp, at det må sees på som en nødvendighet med pålegg for å sette igang tiltaket⁴⁴. Det kan for eksempel tenkes at samarbeidsklimaet mellom foreldrene og barnet er så dårlig at barnevernet ser seg nødt til å be fylkesnemnda komme med pålegg om hjelpetiltak for å kunne skape en tilfredstillende situasjon for barnet. Samarbeid mellom barnevernstjensten og foreldrene er viktig for at tiltaket skal ha en funksjon. Det kan også forekomme situasjoner der foreldrene ser seg helt nødt til å akseptere hjelpetiltak, selv om de selv ikke ønsker det, fordi alternativet kan være at barnevernstjensten i stedet må sette i verk tvangstiltak noe som vil være mye mer inngripende overfor foreldrene. Da kan vi si at frivilligheten ikke alltid er like reell. Foreldrene ser seg tvunget til å akseptere hjelpetiltakene for å forhindre tvangstiltak. Barnevernet har derfor en svært viktig oppgave i forhold til å informere foreldrene godt om konsekvensene av å ikke akseptere hjelpetiltak. Manglende samarbeidsevne er ikke i seg selv tilstrekkelig til å medføre omsorgsovertakelse, barnevernet må også her sannsynliggjøre at barnets situasjon er så utsatt at vilkårene for omsorgsovertakelse foreligger. Vilkaene for omsorgsovertakelse etter §4-12 er strengere enn vilkaene for hjelpetiltak etter §4-4 og slik sett vil det ikke alltid være tilfelle at man kan gå til det skrittet å kreve omsorgsovertakelse.

⁴⁴ jf barnevernloven § 4-4 fjerde ledd

For å kunne komme med pålegg om hjelpetiltak er det et vilkår at det ikke kan skapes tilfredstillende forhold for barnet med frivillige hjelpetiltak. Barnevernet jobber etter prinsippet om mildest mulig inngrep. Det er naturlig at det settes en skranke for når barnevernet kan benytte seg av hjelpetiltak gjennom pålegg. Det hindrer barnevernet fra å kunne tvinge igjennom pålegg uten at det er gjort forsøk med mindre inngripende tiltak først. Og hvis det er mulig å skape en tilfredstillende situasjon ved hjelp av et frivillig hjelpetiltak så er det det beste for barnet og foreldrene såvel som barnevernet. Pålegg blir da en ekstra mulighet i de situasjoner der frivillig hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig, eller der foreldrene er lite samarbeidsvillig.

4.2 Tiltakene som kan gis ved pålegg

Det er barnehageplass eller annet egnet dagtilbud⁴⁵ i tillegg til tilsyn i hjemmet som er de aktuelle hjelpetiltakene som kan pålegges foreldrene. Dette følger av § 4-4 fjerde ledd. Vilåret for å gi pålegg om barnehageplass eller annet egnet dagtilbud må være at barnet vil profitere på en slik plassering, eller at det vil gi foreldrene nødvendig avlastning slik at barnet indirekte profiterer på det. Pålegg om f.eks barnehageplass fører også med seg muligheten til å observere barnets oppførsel⁴⁶. Gjennom dette kan barnehagen få en viss oppfatning av hvordan foreldrenes omsorgsevne er og det kan være nyttig for barnevernet i deres arbeid. Nå vil ikke denne observasjonsmuligheten være hovedpoenget med et pålegg om plassering i barnehage, men det vil være et biprodukt som i visse situasjoner kan være nyttig. Det kan være situasjoner der barnevernet er bekymret for en mors omsorgsevne, men gjennom pålegg om plassering kan de avvente mer drastiske tiltak å få bedre svar på hvordan situasjonen virkelig er. Ved å pålegge plass i barnehage får barnevernet bedre mulighet og tid til å utrede hvordan foreldrenes omsorgsevne er og hvordan situasjonen er i hjemmet. Man får bedre tid til å kartlegge hva som er best for barnet og hvordan foreldrene kan hjelpes til å forbedre sine omsorgsevner. Plass i barnehage kan også gi bedre muligheter

⁴⁵ eks : SFO

⁴⁶ NOU 2000:12 Barnevernet i Norge s.136

til å jobbe med foreldrene individuelt for å bedre deres omsorgskompetanse slik at man kan hindre at mer inngripende tiltak blir nødvendig.

Det andre alternativet ved pålegg om hjelpetiltak er å sette hjemmet under tilsyn. Tilsynsførerens oppgave vil være å holde kontakt med hjemmet og kontrollere utviklingen på vegne av barnevernet. Tilsynsføreren skal også ha en hjelpende og rådgivende funksjon overfor foreldrene. Pålegg om tilsyn i hjemmet ansees som et så inngripende tiltak at det oppstilles et tilleggsvilkår. Det må foreligge en omsorgssviktsituasjon, altså må vilkårene etter § 4-12 foreligge, jf § 4-4 fjerde ledd siste punktum. Hvis det er mulig å avhjelpe omsorgssvikten gjennom et pålegg om tilsyn, eventuelt i en kombinasjon med andre hjelpetiltak, så kan ikke omsorgen overtas. Dette følger av § 4-12 annet ledd.

4.3 Stortingsvedtak om at MST som hjelpetiltak også kan gis ved pålegg

Etter gjeldende rett er hovedregelen at hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 bare kan gjennomføres med samtykke fra de private parter. Barn over 15 år er i henhold til § 6-3 annet ledd å anse som parter i saker etter barnevernloven. Det er derfor lagt til grunn at hjelpetiltak som helt eller delvis retter seg mot barn over 15 år er avhengig av samtykke fra både foreldrene og barnet.

Det er nå vedtatt at det skal bli mulig å pålegge foreldrestøttende tiltak uten barnets samtykke.⁴⁷ Det skal tas inn i § 4-4 som et nytt tredje t.o.m. femte punktum i § 4-4 fjerde ledd. Etter departementets forslag til endring vil § 4-4 fjerde ledd lyde : ”Fylkesnemnda kan om nødvendig beslutte at tiltak som opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, skal settes i verk ved pålegg til foreldrene. Fylkesnemnda kan gi pålegg om tilsyn når vilkårene i § 4-12 er til stede. For barn som har vist alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24 første ledd, eller som er i ferd med å utvikle slike alvorlige atferdsvansker, kan fylkesnemnda vedta at

⁴⁷ Innst.O.nr.2 (2006-2007) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)

foreldrestøttende tiltak som har som formål å redusere barnets atferdsvansker kan gjennomføres uten barnets samtykke. Slike foreldrestøttende tiltak kan også gjennomføres uten barnets samtykke når tiltakene iverksettes som ledd i avslutningen av et institusjonsopphold med hjemmel i § 4-24. Tiltaket kan ikke opprettholdes utover seks måneder uten barnets samtykke.”

Det er MST som først og fremst er tenkt som det tiltaket som kan pålegges uten barnets samtykke. MST er som nevnt tidligere et tiltak som retter seg i størst grad mot foreldrene og skal bedre deres omsorgskompetanse. Man kan si at MST er inngripende overfor foreldrene, men mindre inngripende overfor barnet. Dette fordi behandlerene i MST teamet vil ha liten direkte kontakt med barnet. Man kan da spørre om ungdommen burde kunne hindre slike tiltak ved å nekte sitt samtykke.

MST skal hjelpe foreldrene med å bedre sin omsorgskompetanse slik at de kan hankses med ungdommens adferdsvansker. Men det vil også gripe inn i ungdommens liv siden det forutsettes at ungdommens nettverk, som skole og arbeidssted, involveres i arbeidet⁴⁸. Samtidig er MST rettet direkte mot ungdommens adferdsproblemer, så det er ingen tvil om at det vil gripe inn i dens liv. Samtidig så kan det spørres hvor effektivt et slikt hjelpetiltak vil være hvis ungdommen setter seg uttrykkelig imot det. MST er et tiltak som stiller krav til samarbeid der mange ulike aktører vil spille en rolle, herunder barnet selv. Barn i alderen 13-17 år, som dette først og fremst er rettet mot, har i økende grad rett til å bestemme over sitt liv og barn over 15 år har partsrettigheter. Ved å kunne gi MST ved pålegg så minsker man barnets medbestemmelsesrett og det kan være problematisk. Det kan være mange ulike grunner til at ungdommen ikke vil samtykke til behandlingsmetoden.

På den annen side så er det ikke sikkert at ungdom med adferdsvansker har evner til å se konsekvensene av sine handlinger, og kan mangle motivasjon til å delta i behandlingsprogrammet av den grunn. Da er det en reell fare for at ungdom som kunne ha

⁴⁸ Rundskriv om bruk av ”MST” overfor barn og unge med alvorlige adferdsvansker (19.06.2000, Barne- og familiedepartementet)

hatt god utbytte av programmet faller utenfor fordi de kan nekte sitt samtykke. Det kan også hende at ungdom trekker seg fra pågående behandlingsopplegg, og det kan hindre behandlingen fra å få et effektivt sluttresultat. Med mulighet for å pålegge MST så vil man hindre at barnet kan bryte et behandlingsprogram som allerede er startet. Etter loven kan man plassere barn med alvorlige adferdsvansker i institusjon uten barnets samtykke, jf § 4-24. Et foreldrestøttende MST tilbud i hjemmet vil være av mindre inngripende karakter. Når loven hjemler adgang til å gjennomføre institusjonsbehandling for barn med alvorlige atferdsvansker uten barnets samtykke, kan det være fornuftig å åpne for hjemmebasert behandling uten barnet samtykke.

4.4 § 4-4 femte ledd

Etter § 4-4 femte ledd så kan barnevernstjenesten som hjelpetiltak formidle plass utenfor hjemmet⁴⁹. Vilkårene i § 4-4 annet ledd må være oppfylt for at en slik plassering skal være aktuell. Det vil si at det må foreligge samtykke fra foreldrene og barnet, siden dette er et frivillig hjelpetiltak. I tillegg til samtykke så er det et tilleggsvilkår at det ikke er mulig å løse situasjonen med andre hjelpetiltak, jf § 4-4 femte ledd første punktum. Plassering kan skje i fosterhjem, institusjon eller i senter for foreldre og barn. Femte ledd er først fremst tenkt for situasjoner som vil være av kortere varighet, dette statueres i § 4-4 femte ledd annet punktum. Der sies det at hvis ”foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg” så bør det med en gang vurderes om det skal vedtas at ”barneverntjenesten skal overta omsorgen for barnet etter § 4-12 første ledd.” I situasjoner der foreldre har problemer av forbigående art så er det fornuftig å ha en slik åpning for en frivillig ordning istedet for at det skulle være nødvendig med et vedtak om omsorgsovertakelse for å kunne få til en plassering utenfor hjemmet. En slik kortere plassering utenfor hjemmet kan være til det beste for både barnet og foreldrene. Barnet får ro for en periode, mens foreldrene kan få en sjanse til å få orden på de problemene som de måtte ha.

⁴⁹ fosterhjem, institusjon eller i senter for foreldre og barn

Alternativet til frivillig plassering kan ofte være plassering med tvang. Faren her er at denne frivillige plasseringen kan få elementer av tvang der foreldrene ikke føler de har noe reelt valg. De ser ingen annen utvei en å samtykke til frivillig plassering utenfor hjemmet for å unngå tvangstiltak. Da kan det bli foretatt en plassering uten at fylkesnemnda har vurdert om kriteriene for inngrep er tilstedet, og uten at man har fulgt de saksbehandlingsregler som gjelder for fylkesnemnda og som skal være en garanti for at vedtaket blir skikkelig vurdert og begrunnet.

Ved plassering utenfor hjemmet så bevarer foreldrene omsorgen for barnet, mens det plasseringssted som blir valgt utøver omsorgen på vegne av foreldrene. Siden plassering er frivillig, og foreldrene beholder omsorgen, så kan de til enhver tid kreve barnet tilbake⁵⁰. Det er likevel ikke sikkert at barnet blir tilbakeført. § 4-8 i barnevernloven åpner for at fylkesnemnda kan vedta at barnet ikke skal flyttes tilbake i en periode på 3 måneder. Dette kan fylkesnemnda vedta dersom det ikke er noen rimelig grunn for tilbakeflytting, eller dersom en flytting tilbake skulle kunne skade barnet, jf § 4-8 første ledd. Dette er begrunnet med at barnevernet skal få tid til å legge forholdene til rette slik at flyttingen kan skje med minst mulig ulempe for barnet, eller eventuelt til å fremme sak om omsorgsovertakelse.

Flytteforbudet kan være aktuelt å bruke der barnet har vært atskilt fra foreldrene over en lengre periode. Et brått miljøskifte for barnet kan da være uheldig og destabiliserende. Trygghet og stabilitet er viktige for barn som blir atskilt fra foreldrene. Selv om foreldrene er i stand til å ta seg av barnet igjen, så kan det være fornuftig å gi barnevernet tid til å legge forholdene til rette slik at barnet får en myk overgang tilbake til foreldrene. Barnevernet og det stedet barnet bor kan da få sjansen til å forbrede barnet på å flytte hjem igjen slik at barnet kan venne seg til tanken å være forbredt på hva som skal skje. Samtidig så kan flytteforbudet gi barnevernet tid til å forbrede en eventuell overtakelse av omsorgen hvis det skulle være aktuelt. Det kan være at barnetvernet ser at foreldrene ikke er skikket til å få barnet hjem igjen og at barnet kan ta skade av tilbakeflyttingen. Da ville det ha vært

⁵⁰ Siden dette er et frivillig hjelpetiltak så kan foreldrene trekke samtykke tilbake

uholdbart om foreldrene først kunne få barnet hjem for deretter å møte et krav om omsorgsovertakelse fra barnevernet. Da er det en bedre løsningen for barnet, i forhold til trygghet og stabilitet, å bli der det er inntill saken om omsorgsovertakelse er avgjort, i stedet for å riskere og være en kasteball som opplever mange forflytninger på kort tid.

§4-8 åpner også for omsorgsovertakelse når barnet bor utenfor hjemmet, dette er omtalt i andre ledd av paragrafen. Vilkåret for omsorgsovertakelse er at det er ”overveiende sannsynlig at flyttingen vil føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i § 4-12 første ledd.” Overveiende sannsynlig peker i retning av at sannsynlighetsgraden må være ganske høy. Samtidig så skal man huske på at det her er snakk om barn som har opplevd problemer og har behov for å være trygge, dermed er det viktig at man ikke tar noen sjanser med en tilbakeflytting. På den annen side vil det biologiske prinsipp⁵¹ spille inn, tanken på at barnet i utgangspunktet skal bli hos foreldrene. Dette blir derfor en vanskelig avveining der man må se på den situasjonen som er hos foreldrene når de ber om å få barna tilbake. Er situasjonen i hjemmet tilstrekkelig bedret? Hvis ikke det er noen bedring og det kan oppstå en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i § 4-12, så kan det vedtaes omsorgsovertakelse. Det samme gjelder for nyfødt, jf § 4-8 annet ledd siste punktum.

Det finnes en siste situasjon der det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse. Det er etter § 4-8 tredje ledd. Da kan det vedtaes omsorgsovertakelse selv om vilkårene etter § 4-12 ikke er tilstedet. Vilkårene da er at ”plasseringen har vart i mer enn to år, og barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering må antas at flyttingen kan føre til alvorlige problemer for barnet.” Tanken her er at det er til barnets beste å få bli i det miljøet som det har slått rot. To år er ganske lang tid i et barns liv, og det vil være uheldig å rykke barnet ut av den situasjonen hvis barnet har tilpasset seg og bygget nye relasjoner og trygge omgivelser. En ny flytting kan være vanskelig for barnet og kan gjøre situasjonen ustabil igjen. Vi ser at det må taes en samlet vurdering, noe som tilsier at alle faktorer må taes med i behandlingen av saken. Verdien av og igjen kunne flytte sammen

⁵¹ se kapittel 2 side 5

med foreldrene og de eventuelle positive sider det vil føre med seg må veies opp mot de fordelene det vil være for barnet å bli i det miljøet der det har bygget opp et nytt nettverk og nye sosiale relasjoner. Det biologiske prinsippet vil tale for at barnet skal kunne flytte tilbake til foreldrene igjen, men det vil ikke alltid være til barnets beste.

5 Omsorgsovertakelse etter § 4-12

5.1 Om omsorgsovertakelse

Barn som lever under vanskelig forhold skal først og fremst hjelpes gjennom hjelpetiltak. Men det finnes situasjoner der hjelpetiltak ikke gjør nok for å bedre barnets situasjon, og barnevernstjenesten må da overta omsorgen for barnet. Saker om omsorgsovertakelse forberedes av den kommunale barnevernstjenesten, og vedtak om omsorgsovertakelse treffes av fylkesnemda for sosiale saker. Barnevernloven bygger på at omsorgsovertakelsen i utgangspunktet kun skal være midlertidig, og at den skal oppheves når den ikke lenger er tilstrekkelig begrunnet. Det vil si at hvis forholdene som nødvendiggjorde en omsorgsovertakelse har endret seg på en slik måte at foreldrene igjen er i stand til å gi barnet tilstrekkelig omsorg, så skal vedtaket oppheves, jf bvl §4-21 første punktum.

Barnevernloven §4-12 er en tvangsparagraf og er lovens mest brukte bestemmelse mht tvangstiltak overfor foreldre og barn. §4-12 hjemler bortplassering av barn fra hjemmet i ulike situasjonstyper. Denne paragrafen er også den mest krevende for barnevernet i det daglige arbeidet sett i forhold til hva som kreves av dokumentasjon, valg av tiltak og oppfølging av barn. Det kreves også store arbeidsbyrder med det å klare gjøre sin sak. § 4-12 er den paragrafen som i størst grad skaper konflikt mellom den som skal hjelpe og den som skal hjelpes. Det er et krav at det oppnevnes advokat i alle tvangssaker bortsett fra i de tilfellene hvor foreldren(e) erkjenner sine mangler og samtykker i frivillig overdragelse av omsorgen uten juridisk hjelp⁵². I de saker der det blir oppnevnt advokat blir det ofte uenigheter mellom advokaten og barneverntjenesten om hva som er sakens realitet. De står

⁵² St.meld. nr. 39 (1995-96) kapittel 4.1.6 Rettshjelp

på hver sin side av saken og vil ofte ha ulike tilnærminger til nødvendigheten av en omsorgsovertakelse. Advokaten vil forsvare foreldrenes interesser ved å peke på hjelpetiltak som ikke er prøvd, og ved å prøve å vise at det ikke er behov for omsorgsovertakelse. Kommunen og barnevernet på sin side vil prøve å vise at det er grunnlag nok for tvangstiltak.

Dersom det bestemmes at det skal fremmes omsorgssak så er gjerne situasjonen blitt tilspisset. Det samarbeidsforholdet som kan ha vært der mellom foreldre og barnevern vil på mange måter skifte og dersom saken ikke lar seg løse, må saken føres med et krav om endring for fylkesnemda som er det avgjørende organ.

Når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse så overtar barnevernstjensten den daglige omsorgen for barnet, jf bvl. §4-18. Omsorgsovertakelse innebærer at barn flyttes fra foreldre. Den offentlige barnevernstjenesten overtar da hovedansvaret for oppveksten, og det er fosterforeldre eller institusjoner som tar ansvaret for oppveksten. Hvis ikke det også er fratatt dem så innehar fortsatt foreldrene det begrensede foreldreansvaret⁵³, det vil si et foreldreansvar som er sterkt beskåret fra det fulle foreldreansvaret. I følge barnevernloven §4-19 har barn og foreldre som regel rett til samvær selv om det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Omfanget av denne samværsretten er det fylkesnemda som må ta stilling til, og de har også muligheten til å bestemme at det ikke skal være samvær av hensyn til barna.

Det hender sjeldnere at barn blir tatt under omsorg enn at det blir iverksatt hjelpetiltak. I år 2000 var 2,18 % av norske barn omfattet av barnevernstjenstens tiltak. 19861 var i hjelpetiltak, mens 5136 var under omsorg.⁵⁴

⁵³ Foreldreansvaret gir foreldrene rett til å treffe avgjørelser i personlige forhold for barn, for eksempel avgjørelser om skolegang.

⁵⁴ Statistisk sentralbyrå. Statistikk for barnevernssaker.

5.2 Den generelle bestemmelsen om omsorgsovertakelse

§4-12. Vedtak om å overta omsorgen for et barn

”Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling
- foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring.
- dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet.
- dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter §4-4, eller ved tiltak etter §4-10 eller §4-11.”

5.3 Unntaksbestemmelse

§ 4-12 inneholder i første ledd fire alternative grunnlag for omsorgsovertakelse. Det er ikke tilstrekkelig at et av disse vilkårene er tilstede for at omsorgsovertakelse skal skje, det er bare en forutsetning⁵⁵. Går vi videre til annet ledd så ser vi der at det er et vilkår for omsorgsovertakelse at det må være ”nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i.” Annet ledd viser altså at det ikke er adgang til å gå til skrittet å kreve omsorgsovertakelse hvis det kan skapes tilfredsstillende resultater med mindre inngripende hjelpetiltak⁵⁶. Her ser vi at prinsippet om mildest mulig inngrep spiller inn. Vi ser også at § 4-12 er formulert som en ”kan-regel.” Vilrårene i § 4-12 må være tilstede for at det skal kunne fattes et

⁵⁵ Knut Lindeboe – Barnevernrett s.85

⁵⁶ Knut Lindeboe – Barnevernrett s.85

vedtak om omsorgsovertakelse, i tillegg må det inkluderes en avsluttende vurdering angående ”barnets beste” etter § 4-1. Hvis vilkårene etter § 4-12 er tilstede og det vurderes som det beste for barnet at tiltak settes i verk så er det grunnlag for å be om omsorgsovertakelse.

Utgangspunktet er altså at omsorgsovertakelse kun skal settes inn når hjelpeapparatet ikke har klart å skape praktiske resultater gjennom andre tiltak. Høyesterett har blant annet kommentert dette vilkåret i dommen Rt.1986 s 1189 der det uttales : ”Jeg nevner videre at hverken barnevernsnemda eller fylkesmannen kommer i sine vedtak inn på spørsmålet om alternativ bruk av forebyggende tiltak etter barnevernslovens §18. Etter forholdene i saken anser jeg det imidlertid klart at slike tiltak måtte fremstille seg som nytteløse.” Denne dommen er fra før den nye barnevernloven, men den er fortsatt aktuell da rettsstilstanden på området ikke er endret. Barnevernet er fortsatt pliktig til å prøve hjelpetiltak før det kan bli aktuelt med omsorgsovertakelse, jf § 4-12.

Høyesterett viser her at barnevernet er pliktig til å først se på mulige hjelpetiltak som kan avhjelpe situasjonen. Først da det ikke er tilstrekkelig med hjelpetiltak for å bedre situasjonen kan barnevernstjenesten foreslå omsorgsovertakelse. Dette er i tråd med det mildest inngreps prinsipp som er et av de viktige prinsippene i barnevernloven, det skal ikke treffes mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig. Stadfestelsen av dette finner man nedfelt i annet ledd av §4-12 : ” Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter §4-4, eller ved tiltak etter §4-10 eller §4-11.” Dette er en viktig skranke. Den sørger for at saksbehandlerne i det aktuelle barnevernskontor ikke gjør for lite arbeid med å utrede mulighetene for hjelpetiltak. Det er først når hjelpetiltakene har utspilt sin rolle at barnevernet har muligheten til å stramme inn å be om omsorgsovertakelse. Den aktuelle situasjonen må vurderes helt konkret. Hjelpetiltakene trenger nødvendigvis ikke være utprøvd, men det må være vurdert⁵⁷.

⁵⁷ Rt.1986 s 1189

Situasjonen kan bli vurdert dithen at det er helt åpenbart at hjelpetiltak ikke vil ha noen effekt og man kan i slike tilfeller gå rett til å kreve omsorgsovertakelse.

Etter andre ledd i § 4-12 kan omsorgsovertakelse bare finne sted når det er nødvendig ut ifra den situasjonen som barnet befinner seg i. Det blir en skjønnsmessig avveining om det er gjort nok i forhold til hjelpetiltak, og dermed om foreldrene har fått tilstrekkelig hjelp til å avhjelpe situasjonen. Er det nødvendig å kreve omsorgsovertakelse eller er det tilstrekkelig med hjelpetiltak eller ytterligere hjelpetiltak i situasjonen? Det er spørsmål som barnevernet må stille seg. Barnevernet kan som regel vise til hvilken hjelpetiltak som er iverksatt og om disse har vært vellykket eller ikke. Ut i fra dette kan man få et inntrykk av hvordan foreldrene og familien reagerer på hjelpetiltak. En lang rekke med mislykkede hjelpetiltak uten bedring av situasjonen taler for at terskelen for å kreve omsorgsovertakelse blir mindre. Mange mislykkede hjelpetiltak viser at foreldrene ikke har enten vilje eller evne til å nyttiggjøre seg hjelpetiltak på en måte som bedrer situasjonen. Det at foreldrene ikke har vilje eller evne til å nyttiggjøre seg hjelpetiltak vil ha konsekvenser for barnet, som da ikke får bedret sin omsorgssituasjon. Og uten virkning er hjelpetiltakene uten nytte og et sløs med barnevernets ressurser.

På den annen side er det viktig at barnevernet ikke gjør for lite arbeid i forhold til hjelpetiltak. Hvis det finnes ubrukte muligheter så bør disse også prøves ut før man krever omsorgsovertakelse, med mindre det er helt klart at foreldrene ikke evner å ta til seg hjelp. Dersom foreldrene viser liten vilje til å ta imot hjelpetiltak så kan det hende de ombestemmer seg hvis barnevernet gjør et godt arbeid i forhold til å veilede og forklare hva som skal skje og samtidig forklare eventuell konsekvenser ved å nekte hjelpetiltak. Det er svært viktig at barnevernet gjør helhjertet arbeid i slike saker, dårlig arbeid kan føre med seg alvorlige konsekvenser for foreldre og barn.

5.4 Vurderingstema – fortid/nåtid/fremtid

Barnevernloven hviler på det biologiske prinsipp, tanken om at foreldre har iboende egenskaper som skal til for gi barnet sitt tilstrekkelig omsorg. Dette er utgangspunktet og det normale for de aller fleste av oss. Men det finnes mennesker som har mislykkes i sin barneomsorg. Disse menneskene må allikevel ikke avskrives direkte, men må få en rimelig mulighet til å vise at de tross alt har det som skal til for å gi en tilfredstillende omsorg. Dette illustreres også gjennom §4-4 om hjelpetiltak som skal prøves før det kommer til omsorgsovertakelse. Den gir en forhåpning om at det skal være mulig å rette opp skjevheter hos foreldre som ikke mestrer omsorgsoppgaven fullt ut ved å tilby aktiv hjelp. Hvis skjevhetene og problemene repareres i løpet av forholdsvis kort tid så kan det være nok til å overbevise barnevernet om at foreldrene er skikket til å beholde omsorgen.

Det vil også forekomme situasjoner der det går lang tid og det er gitt gjentatte varsler om dårlig omsorg. Da kan det se vanskeligere ut i forhold til å reparere problemene. Slike rapporter om svak omsorg kan komme fra private aktører såvel som det offentlige. Familie, venner og naboer samt offentlige observatører som lege, helsesøster, barnehagepersonale, lærere med fler spiller en viktig rolle i forhold til å rapportere om dårlige omsorgsforhold. Og i de situasjonene som det rapporteres om dårlige omsorgsforhold over tid kan det være for sent med de frivillige hjelpetiltakene. Det kan for eksempel forekomme at barnevernet ikke har hatt kapasitet eller ikke har gjort gode nok undersøkelser i forhold til saken. Situasjonen kan da ha kommet så langt at barneverntjenesten vurderer det som nær sagt umulig å rette situasjonen med hjelpetiltak.

Lignende situasjon kan oppstå der det har gått lang tid uten at barnevernet i det hele tatt har vært klar over at det har eksistert et omsorgsproblem. Da kan tilstanden være så vanskelig for barnet at hjelpetiltak ikke vil være tilstrekkelig i alle fall.

I de sakene der det blir stilt spørsmål om vilkårene for omsorgsovertakelse er til stede så vil hele situasjonen fra første melding om mulig sviktende omsorg bli av betydning. Alt vil

være av interesse ved en bevisvurdering. Situasjonen på avgjørelsestidspunktet kan være ”rosenrød” og alt virker å være normalt, men allikevel må tidligere forhold taes med i vurderingen.

Et eksempel som illustrerer dette og som er brukt i litteraturen⁵⁸, er de to langvarig alkohol- og pillemisbrukende foreldre, som i løpet av de 3-4 siste måneder hadde ”tatt seg inn”, etter å ha gjennomgått behandlingsopphold ved en ”Minnesota-klinikk”. Senere kom de under oppfølging fra nye venner tilknyttet AA, og ingen kunne si at de lenger ruset seg.

Det er ingen tvil om at de er rusfrie og de har muligheten til å vise overfor barna sine at de ikke lenger skal ha noe å frykte. De har skaffet seg venner i et nytt miljø som kan bidra til å opprettholde situasjonen og som kan tilby foreldrene støtte i kraft av at de har erfaring med slike problemer som foreldrene har hatt. Fortiden var isolert sett et tilbakelagt kapittel og omsorgskompetansen på avgjørelsestidspunktet var intakt igjen. Allikevel ligger det en usikkerhet der iforhold til alkohol- og pillemisbruket som har vært av en omfattende karakter over tid. Noen garanti mot tilbakeslag har man ikke. Særlig i situasjoner som omhandler rus vil fremtidsituasjonen veldig ofte være usikker. Alkohol -, pille og stoffmisbruk er noe som viser seg svært vanskelig å kvitte seg med og er et økende problem i dagens samfunn. Dermed får man også flere å flere barn som berøres av det. Det er vanskelig for barnevernet å avgjøre hva som skal gjøres i situasjoner med misbruk av stoff og alkohol. Fremtidsutsiktene for en rusmisbruker vil alltid være vanskelig å klargjøre. Man får aldri en garanti for hvordan en misbruker vil reagere på fremtidige problemer. Dermed blir også situasjonen svært usikker for barnet. Et barn som har opplevd rusmisbrukende foreldre vil ha ekstra behov for trygghet og faste rammer også for fremtiden og en eventuell opplevelse av at foreldrene igjen havner i rusmisbrukets vold vil være svært ubehagelig og problematisk for barnets fremtidige psykiske helse.

⁵⁸ Arne Haga – barnevernloven kommentert fra praksis s.92

Barnevernstjenesten vil ofte benytte seg av en sakkyndig for å få vurdert om foreldrenes omsorgsevne vil være tilstrekkelig til at de kan få barna tilbake i slike situasjoner. Den sakkyndige vil som oftest være en psykolog som kan formidle ekspert kunnskap om barn og barns utvikling samt å komme med vurderinger av hvilken forutsetninger som skal ligge til rette for at et barn skal kunne utvikle seg normalt, og også forutsetninger som kan føre til at barnet ikke utvikler seg ønskelig. Den sakkyndige vil også kunne vurdere hvordan foreldrenes omsorgskompetanse er og gi en prediksjon på hvordan den vil kunne utvikle seg. Den sakkyndige vil kunne komme med en beskrivelse av det enkelte barns utvikling og hvilke faktorer som kan ha påvirket denne utviklingen. Deretter kan de sakkyndige beskrive barnets behov for øyeblikket og også fremover. Samtidig som han kan gi en egenvurdering av foreldrenes fremtidige og nåværende omsorgskompetanse.

I en vurdering av vedtak om eventuell plassering utenfor hjemmet må her delvis baseres på risikobetraktninger. Kan barnas behov for omsorg og trygghet sikres av foreldrene? Er det sikkert at foreldrene ikke får et tilbakeslag i løpet av kort tid? Det er barna som må sikres her, og det er hva som er til deres beste som skal avgjøres. Fortiden vet man hvordan har vært, og nåtiden ser lys ut for foreldrene. Fremtidsvurderingen på den annen side er usikker. En ren nåtidsvurdering kan være et sjansespill, foreldrene bør kanskje over tid bevise at de kan holde seg rusfrie og fortsatt behandling vil være en god indikasjon på at de ønsker å opprettholde nåtidssituasjonen.

Loven uttrykker også et skille mellom vurderinger av nåtiden og fremtiden som illustrert under kapittel 5. Barnevernloven §4-12 a-c sitt utgangspunkt er at barnas omsorgssituasjon skal vurderes her og nå. §4-12 d omhandler de tilfeller der fremtidsvurderingen blir mer fremtrede.

5.5 §4-12 A

I henhold til §4-12 første ledd bokstav a, kan vedtak om å overta omsorgen for et barn treffes ”dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen som barnet får, eller

alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling.” Slik det er bygget opp her så er det to vurderingstemaer som er aktuelle. Det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller at det er alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet. Det første alternativet rammer fysisk eller praktisk omsorgssvikt, mens andre alternativ dreier seg om psykisk eller følelsesmessig omsorgssvikt. Svikt i den fysiske eller praktiske omsorgen kan dreie seg om temaer som bolig, hygiene, mat og klær. Når det gjelder svikt i den praktiske omsorgen så skyldes det foreldrenes personlige forutsetninger. Det kan i slike situasjoner dreie seg om dårlig økonomi, men dette vil ikke etter annet ledd kunne rettferdiggjøre omsorgsovertakelse. Det finnes mange muligheter i dagens samfunn til å hjelpe familier med dårlige økonomi. En ren økonomisk vurdering i forhold til om foreldrene skal kunne beholde omsorgen bør derfor holdes utenfor⁵⁹. Foreldrene kan ha alle de andre omsorgsfunksjonene som skal til for å gi barna en god oppvekst, økonomisk støtte i slike situasjoner bør derfor være løsningen. Dette skal samtidig måles mot en omsorgsstandard ut ifra barnets alder og utvikling.

Det å gripe inn i familien med vedtak om omsorgsovertakelse kan være nødvendig på grunn av mange ulike forhold som dels kan være sammensatte. Det må være en klar omsorgssvikt som ligger til grunn, og den må være av en alvorlig karakter. ”Alvorlige mangler” som det står i første alternativ peker i retning av en situasjon som er klart uholdbar satt opp mot en ”normal” standard. Samtidig må situasjonen være uholdbar i forhold til den daglige omsorgen. Enkelt episoder av uheldig karakter kan ikke føre til omsorgsovertakelse, men det må være et gjentakende mønster av omsorgssvikt. Forholdsvis klart uholdbar er et uttrykk som ble brukt av stortingskomiteen da loven ble laget og dette betyr i praksis at barn i en familie har mange udekkede behov, og at hjemmet ikke på noen måte kan dekke disse⁶⁰.

Det er mange situasjoner som kan føre til omsorgsovertakelse fra det offentlige. Fra rettspraksis så kan man finne noen situasjoner som går igjen. Det er saker der foreldrene ikke har de nødvendige personlige forutsetningene for å yte omsorg på grunn av rusmisbruk

⁵⁹ St.meld.nr.40 om barne- og ungdomsvernet s.119.

⁶⁰ Knut Lindeboe – barnevernrett s.84

eller fordi de lever sammen med rusmisbrukere⁶¹. En annen type saker er der foreldrene har psykiske problemer og på grunn av det ikke makter å ta av seg barna på en tilfredstillende måte⁶². Det kan være at barna har store evnemessige svakheter eller psykisk problemer slik at de har særlig behov for omsorg, mens foreldrene på sin side er umodne eller tilbakestående⁶³. Det kan også være situasjoner der foreldrene ikke klarer å yte tilstrekkelig omsorg på grunn av manglende personlige forutsetninger uten at dette nødvendigvis kan knyttes til rusmisbruk eller psykisk sykdom⁶⁴. Manglende beskyttelse mot seksuelle overgrep vil også føre til inngrep fra barnevernet.

Hva som vil være en uholdbar situasjon vil også variere med alder og utvikling. Dette er også et punkt som bør være med i en vurdering av situasjonen, jf §4-12 a andre alternativ. Behovene til en 15 åring vil være forskjellige til de behovene en 2 åring måtte ha. En som er to år gammel har behov for stimulering, omsorg og overvåkning til enhver tid. En 15 åring vil selvfølgelig klare seg mye bedre på egen hånd. Behovene til den på femten vil gå mer i retning av hjelp til skole, motivering til sosial omgang med andre blant annet.

I en situasjon med rusmisbrukende foreldre så vil en 2 åring kunne påføres stor skade i løpet av kort tid dersom foreldrene ikke klarer å utøve tilfredstillende omsorg. En 15 åring vil ha bedre forutsetninger for å takle problemene som oppstår med rusmisbrukende foreldre ved at han/hun har bedre muligheter til å beskytte seg selv.

5.6 §4-12 B

Barnevernloven §4-12 b omhandler omsorgsovertakelser for syke og hjelpetrequende. Den sier at vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes: ”Dersom foreldrene ikke sørger

⁶¹ Rt. 1991 side 1355

⁶² Rt. 1995 side 350

⁶³ Rt. 1995 side 447

⁶⁴ Rt. 1991 side 1355

for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlig behov for behandling og opplæring.” Vilkåret her er at foreldrene ”ikke sørger” for at barnet får hjelp sett i forhold til barnets ”særlige behov”. Det er her snakk om en neglisjering av et barn som har særlige behov. Barnevernet må da vurdere om det spesielt hjelpetrengende barnet får den hjelpen som det trenger. Hvis ikke foreldrene sørger for nødvendig hjelp så kan barnevernet gå til skrittet å kreve omsorgsovertakelse. §4-12 b er lite brukt i praksis. Dette har sammenheng med at de eventuelle mangler hos foreldrene og behov hos barna ofte like gjerne dekkes av §4-12 a som har et mer generelt innhold enn det mer spesefikke innholdet som §4-12 b.

5.7 §4-12 C

Punkt c omhandler tilfeller der barn blir utsatt for overgrep eller mishandlet.

Omsorgsovertakelse kan i slike tilfeller vedtaes : ”Dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet.” Det taes her sikte på å ramme både fysisk og psykisk overgrep.

5.8 §4-12 D

Inngrepskriteriet i bokstav d) legger opp til en fremtidsrettet vurdering av omsorgssituasjonen. Den skiller seg på den måten ut fra de andre bokstavene i bestemmelsens første ledd der det er forholdene på vedtakstidspunktet som er avgjørende. At det skal foretas en fremtidsrettet vurdering kan vi utlede fra ordlyden ”kan bli”, jf § 4-12 bokstav d.

Bokstav D peker på omsorgsovertakelse ved en fremtidig omsorgssvikt som kan forutsees. Det kan vedtaes omsorgsovertakelse : ”Dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.” Det siktes her mot foreldre som har så store problemer med

seg selv at de vil ha problemer med å forbedre sin omsorgskompetanse også i fremtiden. Foreldre med mindre alvorlige problemer vil vanskelig kunne komme under ordlyden i punkt D. De vil som oftest ha en god mulighet til å bedre sin omsorgskompetanse ved å ta imot råd og veiledning eller ved at de ved å innse alvoret i situasjonen tar seg sammen og passer bedre på barnet. Punkt D er nok først og fremst rettet mot rusmisbrukere og foreldre som har så store psykiske problemer at de vanskelig kan kureres eller at det er snakk om personer med sterkt nedsatte åndsevner⁶⁵.

Det skal være ”overveiende sannsynlig” med en alvorlig skadefølge i tilfeller etter bokstav d. Sannsynlighetsgraden skal være ganske overbevisende for at omsorgsovertakelse skal være aktuelt. Ordlyden ”overveiende” tyder på at sannsynligheten for en fremtidig forbedring av omsorgskompetansen skal være veldig lav. Svært nedkjørte rusmisbrukende foreldre kan være et eksempel på foreldre som kan få store problemer med å forbedre situasjonen. Det er også et krav at barnet kan bli ”alvorlig skadd”. Også her er ordlyden i utgangspunktet streng. Først og fremst er det psykisk skader det her dreier seg om, og selv om ordlyden er streng så er det psykiske skadepotensiale hos barn stort hvis omsorgen er dårlig. Barn er lett påvirkelig og psykiske skader kan lett påføres ved dårlig omsorg fordi barn er avhengig av trygghet og stabilitet for å ha en god oppvekst.

I utgangspunktet vil det være større betenkligheter ved å basere en omsorgsovertakelse på en fremtidsvurdering kontra en nåtidsvurdering. En vil sjelden ha klare holdepunkter for fremtiden. For det første kan barnet befinne seg i en omsorgssituasjon som anses som tilfredstillende. I enkelte tilfeller kan foreldre gi små barn en tilfredstillende omsorg, men den manglende omsorgsevnen kan etterhvert komme til synet ettersom barnet blir eldre. Behovene til barnet endres med alder og foreldrenes omsorgsevne strekker ikke lenger til.

⁶⁵ Steinar Tjomsland (red) Barnevern og omsorgsovertakelse s.25

5.9 Barnets beste

Som nevnt i innledningen av kapittelet så er det ikke nok å konstatere at det vilkårene etter første ledd er oppfylt for at man skal kunne kreve omsorgsovertakelse⁶⁶. Avslutningsvis må det tas en særskilt vurdering på om en omsorgsovertakelse vil være til ”barnets beste”, som påbudt etter § 4-1. Selv om vilkårene er tilstedet så er det ikke sikkert at det vil være til barnets beste å vedta en omsorgsovertakelse. Det må for eksempel vurderes hvilke negative konsekvenser en flytting vil ha på barnet. I en situasjon der det kreves omsorgsovertakelse for fylkesnemda så vil det ofte ikke foreligge noe alternativt plasseringssted for barnet, dette kan gi utslag i at det kun fokuseres på det negative hos foreldrene mens de eventuelle negative sidene ved det offentlige alternativet blir lite vurdert. I en vurdering av ”barnets beste” må også de negative sidene ved å flytte barnet til en offentlig institusjon vurderes⁶⁷. Når man har kommet dit at et omsorgsvedtak skal rettslig overprøves så foreligger det som regel to konkrete alternativer som kan vurderes opp mot hverandre. Da er sjansene for en mer nyansert vurdering til stedet da man enklere kan se på positive og negative sider ved de to alternativene. En ensidig vurdering av foreldrenes omsorgsevne kan lede til feil resultater, det må også tas høyde for ulemper ved den offentlige siden. Hovedpoenget er at barnet skal få en bedret omsorgssituasjon etter omsorgsovertakelsen. Hvis barnet hverken vil få det noe bedre eller dårligere gjennom det offentlige apparatet taler det biologiske prinsipp for at det beste for barnet er å få bli hos foreldrene. En enstemmig uttalelse fra Stortingskomiteen på side 5 illustrerer dette⁶⁸: ”Overtakelse av omsorgen må skje utfra en samlet vurdering av hva som er til barnets beste, inklusive å vurdere de negative konsekvenser en flytting i seg selv vil representere for barnets utvikling, og på en slik måte at barnet får en bedre omsorgssituasjon enn det forlot.”

I en artikkel i tidsskriftet Lov og rett fra 1992 så har Mette Yvonne Larsen og Jon T. Johnsen en artikkel ved navn ”Rettsikkerhet ved tvungen omsorgsovertakelse.” Artikkelen

⁶⁶ se start kapittel 5

⁶⁷ Rt.1999.s 1883

⁶⁸ Knut Lindeboe – barnevernretten s.92

er en redgjørelse for resultatene av en undersøkelse av barnevernets saksbehandling i saker om tvungen omsorgsovertakelse utført av Jus-Buss i 1988. I et avsnitt på side 266 så illustrerer de avveiningen som må gjøres i forhold til å fjerne barna fra foreldrene eller ikke. Det står : ”For å avgjøre om et barns velferd økes ved tvangsinngrep, må en avveie velferdstapet ved å svekke båndene til foreldrene, mot fordelene ved å åpne for tilknytning til andre, mer velfungerende voksne. Her må en også se på sjansene for at forsterhjemsplassing kan bli mer vellykket enn en oppvekst hos foreldrene, hvor blant annet fosterforeldrenes egenhet må vurderes, og en må også se på de faktiske mulighetene til å bevare de positive båndene til foreldrene.” Her ser man at det er flere vurderinger og avveininger som må taes.

Å flytte barnet fra foreldrene vil alltid være en svært inngripende affære. Uavhengig av hvor gammelt barnet er vil det unektelig være biologiske bånd, og det vil også være sterke følelsesmessige bånd mellom foreldrene og barna. Samtidig så er det, ut ifra det biologiske prinsipp, sett på som en egenverdi for barn å vokse opp sammen med sine foreldre. De følelsesmessige båndene vil være av varierende styrke fra familie til familie. Enkelt barn føler en sterk tilknytning og lojalitet til foreldrene sine selv om de ikke har hatt en tilfredstillende oppvekst, men det finnes også barn som reagerer annerledes og vil ha lettere for å fjerne seg fra foreldrene. Selv om foreldrene ikke fungerer helt som de skal så skal allikevel tungtveiende grunner til for at det skal være til det beste for barnet å fjerne det fra foreldrene.

På den annen side så kan det finnes fordeler ved å fjerne barna fra foreldrene å åpne for tilknytning til mer velfungerende voksne. Slike voksne kan bidra til å skape trygge rammer og omgivelser for barna som de kan profitere på. Barn som kommer fra vanskelige hjem viser ofte forbedring i oppførsel og situasjon hvis de får sjansen til å utfolde seg i et nytt miljø som kan tilby fastere rammer. Tilknytning til andre voksne kan også føre til at barna

får oppleve andre verdier og bedre omsorg enn den de får hos sine foreldre, noe som igjen kan føre til at barna får en bedret situasjon⁶⁹.

Man må også se på fosterforeldrenes egenhet. Det er viktig at de vurderes konkret i forhold til deres evne til å ta vare på det barnet det er snakk om. Det er viktig at fosterforeldrene er kompatible med det barnet de skal ta imot. Ikke alle fosterforeldre passer til å ta vare på alle barn, så det er viktig at det utredes hvilke fosterforeldre som barnet vil passe sammen med.

Det er også viktig å se på muligheten til å ta vare på de positive båndene til foreldrene. I visse situasjoner, der foreldrenes situasjon er svært dårlig, kan det være hensiktsmessig å bestemme at det ikke skal være noen kontakt mellom foreldrene og barnet når det er i fosterhjemmet. I andre situasjoner kan det være nyttig å gi barna samvær med foreldrene. Kanskje foreldrene trenger ro for en periode for å få orden på sin situasjon og da kan barna lettere se de positive sidene ved foreldrene ved at de taes ut av hverdagssituasjonen sammen med foreldrene for en periode.

⁶⁹ Steinar Tjomsland (red) Barnevern og omsorgsovertakelse s.34

6 Generelle betraktninger

6.1 Hva innebærer det å gi nødvendig omsorg?

God omsorg vil si å sørge for at barn får dekket sine primære behov. Det betyr blant annet at barnet må få dekket sine behov for mat, klær, kontakt og omsorg. Samtidig er det viktig at barnet får oppfylt sine behov i forhold til å delta i aktiviteter, utfordringer og skolegang ut fra barnets alder og modning. Hvis slike grunnleggende primære behov ikke er dekket utsettes barnet for omsorgssvikt.

Et barns behov vil aldri være på stedet hvil, de vil forandre seg hele tiden og påvirkes av faktorer som vekst og utvikling. En vurdering av om barnet utsettes for omsorgssvikt vil være forskjellig ettersom barnet er et eller ti år gammelt. Derfor er det nødvendig å vurdere barnet i forhold til hva som kan forventes av barn på ulike alderstrinn og hvilke behov som da vil gjøre seg gjeldene.

Omsorgssvikt kan også vurderes ut fra helsemessige perspektiver. Ernæring og hygiene er viktige faktorer i et barns liv. Et barn som får for lite mat for eksempel, vil ha problemer med å holde følge med andre barn på skole og i idrett med mer. Ernæringens betydning for helse, utvikling og trivsel blir stadig mer fokusert gjennom både forskning og medier. Hygiene er også noe som må holdes på et akseptabelt nivå. Et hus som er skittent og støvete kan føre til at barnet pådrar seg allergier eller astma som igjen kan føre til at barn påføres plager som kan gjøre det vanskelige for barnet å hevde seg blant jevnaldrene.

Det hender også at barn blir født med lidelser som kan være vanskelig å avdekke. MBD og ADHD er det enkelte barn som lider av og det kan føre til sterk uro og

konsentrasjonsvansker. Dette er problemer som krever at barnet trenger en maksimal strukturering av hverdagen for å kunne fungere optimalt. Barn med slike spesielle lidelser og medfølgende spesielle behov har de samme grunnleggende behov som andre barn, men lidelsen kan imidlertid stille større krav til foreldrene med hensyn til å gi omsorg. Omsorgssvikt kan da utvikle seg når foreldrene ikke makter å kontrollere situasjonen lenger eller ikke klarer å sette nødvendige grenser. Det kan også gi seg utslag på andre måter ved at for eksempel foreldrene mister beherskelsen og kanskje slår et barn i ren frustrasjon.

Selv om barnevernet vurderer foreldrenes omsorgskompetanse, er det barnet som settes i fokus. Selv om foreldre plages av rusproblemer, vold, psykiske sykdommer eller umodenhet er ikke det i seg selv nok til å gå til omsorgsovertakelse.

6.2 Hvem setter standarden for hva som er god nok omsorg?

Deler av omsorgen som tidligere ble utøvet i hjemmet er i dagens samfunn blitt overtatt av offentlig omsorg. Slik blir standarden for hva som er god nok omsorg i det vesentlige fastsatt av ansatte på helsestasjoner, skoler, barnehager med flere. For barneverntjenesten blir det viktig å samarbeide om hvor standarden skal settes slik at den er i takt med samfunnets alminnelige syn. Særlig viktig er det at disse grensene vurderes nøye i vårt flerkulturelle samfunn. Innvandrere med annet syn på hva som er god nok omsorg må respekteres dersom det ikke går ut over norsk lov.

Dermed blir det også viktig at barnevernet klargjør hvor denne standarden ligger, slik at folk har en viss oppfatning av hva barnevernet ser på som en god nok omsorg. En større åpenhet i kommunikasjonen og opplysningen av befolkningen er nødvendig for at barnevernet skal kunne få en bredere aksept i samfunnet. Barnevernet bør kunne uttale seg på et generelt grunnlag om hvor denne standarden ligger, og hvordan denne standarden blir fastsatt.

6.3 Burde det åpnes for å kunne gi flere hjelpetiltak ved pålegg?

Gjeldende rett er som sagt tidligere at barnevernet bare har mulighet til å gi pålegg om barnehageplass eller annet egnet dagtilbud samt tilsyn i hjemmet. Dermed er det en rekke hjelpetiltak som barnevernet ikke kan sette i verk med mindre foreldrene samtykker til dette. Det kan hindre barnevernet fra å sette i verk tiltak som det åpenbart vil være behov for.

Det er ikke nødvendigvis alltid slik at effekten av ulike hjelpetiltak er ubetinget avhengig av frivillighet fra foreldrenes, barnets eller den unges side. Selv om det er motstand mot tiltaket i utgangspunktet så kan det vise seg over tid at det er mulig å komme frem til positive samarbeidsforhold.

På den annen side så er det klart at enkelte tiltak er bedre egnet til å gi ved pålegg enn andre. Noen tiltak kan gi gode resultater ved å bli gitt ved pålegg som for eksempel barnehage, mens andre tiltak vil ha liten nytte uten samarbeid fra barn og/eller foreldre. Støttekontakt vil ha liten effekt med mindre det er ønsket. En støttekontakt er avhengig av at ihvertfall barnet er villig til å samarbeide. Hvis ikke faller selve grunnlaget for en effektiv bruk av støttekontakt bort. Generelt sett så er det ingen tvil om at hjelpetiltak får best effekt gjennom gode relasjoner og samarbeid. Samtidig er det fornuftig å ha en åpning for å kunne tillegge visse hjelpetiltak ved pålegg slik det er etter gjeldene rett, der det også kommer en utvidelse i forhold til MST.

Man kunne tenke seg at man åpnet for at barn selv kunne kreve hjelpetiltak uten at foreldrenes samtykke var nødvendig. Etter ordlyden i § 4-4, slik den er under gjeldene rett, så er det foreldrene og ikke barnet som har rett til hjelpetiltak. Dette kan føre til at barnet blir hindret fra å få hjelpetiltak som det selv ønsker. Hadde man åpnet for at barnet selv kunne be om hjelpetiltak så kunne man ha flyttet rettighetene etter § 4-4 fra foreldrene og mer over på barnet. Da hadde man gitt barna en større sjanse til å få oppfylt sine ønsker, for eksempel kunne et barn eller en ungdom som ønsket seg en støttekontakt da selv tatt kontakt med barnevernet og fått det innvilget uten foreldrenes samtykke.

6.4 Legalitetsprinsippet i forhold til omsorgsovertakelse

Som nevnt tidligere så er utgangspunktet i forhold til legalitetsprinsippet, at jo mer inngripende tiltak som skal settes iverk jo klarere hjemmel kreves⁷⁰. Omsorgsovertakelse er et dramatisk inngrep i borgernes rettsfære og krever derfor klar hjemmel i lov. Hvis man ser på inngrepskriteriene i barnevernloven så er de preget av å være uklare og vage, og de åpner for en utstrakt bruk av skjønn fra forvaltningens side. Her dukker det opp et klart dilemma mellom legalitetsprinsippet og omsorgsovertakelse etter barnevernloven.

Legalitetsprinsippet krever en klar lov hjemmel, mens barnevernloven innehar strengt tatt ingen klar hjemmel.

Ved utformingen av 1992 loven om barnvern ble det lagt vekt på å skape klarere inngrepskriterier. Resultatet ble at inngrepskriteriene ble mer presise, men det ble også gjort klart at det var umulig å unngå utøvelse av skjønn i slike saker. Sosiallovutvalget uttalte om dette at ”det er ikke til å unngå at det i betydelig grad må utøves skjønn i disse saker.⁷¹” Grunnen til dette er at hver enkelt sak i barnevernretten vil være ulike. Familieforhold kan være kompliserte og sammensatte. Med for eksakte inngrepskriterier så vil man riskere at alt for mange saker faller utenfor kriteriene. Dette kan få konsekvenser ved at det går utover barna, og på den måten krenke prinsippet om barnets beste. Hensynet til barnets beste gjennomsyrrer hele barnevernretten og kommer også inn som et viktig tolkningsprinsipp ved tolkning av de andre prinsippene, herunder legalitetsprinsippet.⁷² Skjønnsutøvelse er altså nødvendig for at man skal kunne ta høyde for egenarten i den enkelte sak. Det blir en balansert avveining mellom legalitetsprinsippet og barnets beste prinsippet i de enkelte sakene.

⁷⁰ se kapittel 2.2 om legalitetsprinsippet.

⁷¹ St.meld. nr.39 (1995-1996) s.17

⁷² Kirsten Sandberg – Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse s.54

Legalitetsprinsippet må derfor vike noe i forhold til barnevernloven. Rettssikkerheten er allikevel god da det er anledning til å anke sakene gjennom det vanlige domstolssystemet samtidig med at domstolene har full prøvelsesrett for alle sider av saken.

Siden skjønnsutøvelsen er en så viktig del av barnevernretten så er det viktig, slik jeg ser det, at barnevernet er åpne på hvordan de jobber, og hvilket kriterier som legges til grunn for vedtak, på et generelt grunnlag. Barnevernet har rykte på seg for å være et lukket miljø der det sjelden snakkes offentlig om hva som ligger til grunn for vedtak som gjøres. Gjennom media er vi kjent med at barnevernet sjelden uttaler seg åpent om enkelt saker. Dette er også riktig, det er mye i barnevernssaker som ikke bør komme ut i media, dette for å beskytte familien. Barneverntjenesten burde på den annen side være flinkere til å uttale seg på et generelt grunnlag om hva som kan legges til grunn for en omsorgsovertakelse. På den måten kunne man ha skapt en større forståelse for det arbeidet barnevernet gjør, og gjort folket tryggere på hvordan barnevernet jobber. Det vil nok også kunne ha ført til mindre motstand mot barnevernet og gitt folket en større forutsigbarhet.

7 Oppsummering

7.1 Avsluttende kommentarer

Det biologiske prinsipp og reelle hensyn taler i utgangspunktet for at barn skal være hos sine foreldre. Men ikke alle foreldre klarer rollen sin like godt. Noen vil klare seg greit hvis de kan få støttende hjelpetiltak fra barnevernet. Andre igjen vil ikke ha den omsorgsevnen som skal til for å ta vare på barnet sitt, og da kan det være nødvendig for barnevernet å kreve omsorgsovertakelse. Vilråene som ligger i paragrafene setter grensene for når barnevernet kan sette i verk slike tiltak.

Når det gjelder hjelpetiltak så har vi sett at barnevernet har en plikt til å gripe inn med hjelpetiltak hvis vilråene i § 4-4 er oppfylt. Hjelpetiltakene er frivillige med unntak av de tiltakene som kan gis ved pålegg. Denne frivilligheten kan enkelte ganger oppleves som ”frivillighet under tvang” der foreldrene ser seg nødt til å akseptere hjelpetiltak for å slippe unna mer inngripende tiltak. Barnevernet bør dog, slik jeg ser det, være forsiktige med å ”true” med omsorgsovertakelser for å kunne sette i verk hjelpetiltak. Dette vil bidra til å skape en større redsel for barnevernet i befolkningen. Barnevernet bør søke løsninger gjennom samarbeid og respekt. Dette bør kunne gjøres ved at barnevernet i enda større grad gjør et godt arbeid med å opplyse folket om hvordan barnevernet arbeider og gjennom større åpenhet rundt sine arbeidsmetoder. Vilråene for å sette i verk hjelpetiltak er naturlig nok mindre strenge enn vilråene for å sette i verk omsorgsovertakelse, og det er nødvendig for å kunne hjelpe på et så tidlig tidspunkt som mulig. Åpningen for å gi enkelte hjelpetiltak ved pålegg, som nå også utvides med andre foreldrestøttende tiltak fra 01.2007, sørger for at barnevernet har tvangsmuligheter uten å ta fra omsorgen der det er nødvendig. Det er ikke alltid foreldrene klarer å se hva som er til det beste, og da er muligheten for pålegg en

fornuftig løsning. Kjernen i hjelpetiltakene er at de i størst mulig grad skal sørge for at strengere tiltak ikke blir nødvendig, og det skal hele tiden velges de tiltakene som er til det beste for barnet og minst inngripende overfor familien.

Omsorgsovertakelse vil alltid være en svært inngripende affære for de som blir rammet av det. Det vil aldri kunne bli noen eksakt vitenskap som vil kunne avgjøre akkurat når vilkårene for å overta omsorgen er tilstede. En omsorgsovertakelse kan bare bli aktuelt dersom hjelpetiltakene har utspilt sin rolle. Vilklårene for å kunne kreve omsorgsovertakelse er strenge. Bokstav a fokuserer på alvorlige mangler, bokstav b på at foreldrene ikke sørger for et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn, bokstav c på mishandling og alvorlig overgrep og bokstav d på at foreldrene er ute av stand til å ta vare på et barn og kan utsette det for en overveiende sannsynlig skade på helse eller utvikling. Alle er situasjoner som det er viktig å beskytte barn fra. Ordlyden er preget av strenge kriterier og sørger for at barnevernet ikke kan gå til omsorgsovertakelse uten at det foreligger alvorlig svikt i foreldrenes omsorgsevne. Dette er bra da omsorgsovertakelse er en så inngripende affære. Samtidig er det slik at det ikke kan kreves omsorgsovertakelse dersom ikke hjelpetiltakene har utspilt sin rolle og en omsorgsovertakelse er til barnets beste. Slik jeg ser det er dette en god løsning. Hjelp må være hovedmålet, mens omsorgsovertakelse bør bare brukes der det er helt klart at hjelpeapparatet har utspilt sin rolle. Samtidig er det viktig at barnets beste alltid står i sentrum, det er barnet som først og fremst skal beskyttes ikke foreldrene.

Barneverntjenesten utøver en svært viktig rolle i dagens samfunn. Det er samtidig en krevende rolle som legger stort ansvar på den enkelte barnevernsarbeider. Barnevernet har en flersidig rolle i forhold til de tiltakene de kan sette igang. De skal gi veiledning og rådgivning, de skal sette i verk hjelpetiltak og de skal be om omsorgsovertakelse. Det brede arbeidsspekteret setter store kompetansekrav til de som arbeider innenfor området. Derfor er det viktig at barnevernet hele tiden søker å utvide og bedre sin kompetanse slik at systemet sikrer en så trygg og velrettet saksbehandling som mulig.

Når det gjelder fremtidsutsikter og fremtidige endringer i barnevernet så viser jeg til det jeg har skrevet tidligere om endring i saksbehandlingen og innføringen av MST som nytt hjelpetiltak som kan gis ved pålegg. Det viser at det er ting på gang i forhold til barnevernet.

Når det gjelder oppgaven så føler jeg at den oppfyller den hensikten jeg satte meg i starten. Det største problemet var å få nok tid, og det kan ha påvirket noe i forhold til hvor dypt man har rukket å gå ned i noe av materialet.

8 Kilder og litteratur

Lover :

Lov om behandling av forsømte barn (vergerådsloven)

Lov om barnevern av 17. juli 1953 nr.14

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven)

Lov om sosiale tjenester m.v. av 13. desember 1981 nr. 81 (sosialtjenesteloven)

Lov om barnevernstjenester av 17.juni 1992 nr. 100 (barnevernloven)

Lov om styrking av menneskerettighetene i norsk lov av 21.mai 1999 nr.30
(menneskerettsloven)

Endringslov 17. juni 2005 nr. 65

Forarbeider :

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge

NOU 2005:9 Ressursbruk og rettsikkerhet i fylkesnemdene for sosiale saker

NOU 2001:32 Rett på sak

Ot.prp.nr.44 (1991-1992) om lov om barnevertjenester (barnevernloven)

Ot.prp.nr.64 (2004-2005) om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr.100 om

barneverntjenester og lov 13. desember nr.81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.

Innst.O.nr.115 (2004-2005).

Innst.O.nr.2 (2006-2007) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemdene for barnevern og sosiale saker mv.)

Etterarbeider :

St.meld. nr.39 (1995-96)

St.meld. nr.40 (2001-2002) om barne- og ungdomsvernet

St.prp.nr.1 (2005-2006)

Bøker :

Boe, Erik. *Innføring i juss bind 2.* Oslo, 1992.

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære.* 5 utg. Ved Jan E. Helgesen. Oslo, 2000.

Eckhoff, Torstein. *Forvaltningsrett.* 6 utg. Ved Eivind Smith. Oslo, 1998.

Gisle, Jon. *Jusleksikon.* Drammen, 1999.

Haga, Arne. *Barnevernloven – kommentert ut fra praksis.* Narvik, 2001.

Lindeboe, Knut. *Barnevernrett.* 4 utg. Oslo, 2003.

Ofstad, Kari. *Barnevernloven : med kommentarer.* 4utg ved Randi Skar. Oslo, 2004.

Sandberg, Kirsten. *Tilbakføring av barn etter omsorgsovertakelse.* Oslo, 2003.

Tjomsland, Steinar (red). *Barnevern og omsorgsovertakelse.* 2 utg. Oslo, 2003.

Kapitler i bøker :

Smith, Lucy og Lødrup, Petter. *Barn og foreldre.* 7 utg. Oslo, 2006. S 224-240.

Rettspraksis :

Rt.1982 side 764

Rt.1986 side 1189

Rt.1991 side 1355

Rt.1994 side 1105

Rt.1995 side 350

Rt.1995 side 447

Rt.1999.side 1883

Tidsskrifter :

Larsen, Mette Yvonne. *Rettsikkerhet ved tvungen omsorgsovertakelse*. Lov og rett 1992.

Konvensjoner :

FNs konvensjon om barnets rettigheter november 1989.

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter av 1948.

Diverse :

Rundskriv Q-16/01 - *Om implementering av metoden Parent Management Training (PMT) i Norge*

19.06.2000, Barne- og familiedepartementet - *Rundskriv om bruk av "MST" overfor barn og unge med alvorlige adferdsvansker*

19.06.2000, Barne- og familiedepartementet - *Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4*

Barne- og familiedepartementet Oslo, 10 desember 1998 - *Retningslinjer til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992*

www.odin.no (barne og likestillingsdepartementets hjemmeside)

(<http://odin.dep.no/bld/norsk/dok/regelverk/rundskriv/004021-250011/hov001-bn.html>)

(<http://odin.dep.no/bld/norsk/tema/barnevern/tiltakutenforhjemmet/bn.html>)

www.ssb.no (statistisk sentralbyrå)